



АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА



ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 8/2'2017

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 14 від 20 червня 2017 року) та Вченою Радою Таврійського національ-

ного університету ім. В.І. Вернадського (Протокол № 27 від 22 червня 2017 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 23.08.2017

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua



Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2017
© "Економіка. Фінанси. Право",

2017

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Дацій Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Ткаченко Сергій Анатолійович, к.е.н., доцент, виконуючий обов'язки ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

ЗМІСТ

С.М. ПОДЗИГУН. Стратегічне управління як інструмент ефективного розвитку підприємства	4
В.Є. НАМОНЮК. Аналіз динаміки концентрації банківської системи України	7
В.С. РЕЙКІН. Спрощена система оподаткування як компроміс детінізації економіки	11
І.В. КОПЧИКОВА. Інформаційне забезпечення контролю товарних втрат торговельних мереж	14
С.А. ТКАЧЕНКО. Залежність ефективності виконуваної у об'єднаннях, підприємствах інтегрованої економічної діагностики від якості (атрибуту) початкових інформаційних даних	19
О.І. КОНДРАТЮК, Т.Л. ЗУБКО. Інноваційна складова у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства	21
О.І. ЗАСЛАВСЬКА. Тенденції розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні	26

АНОТАЦІЇ, КОМЕНТАРІ, КОНСУЛЬТАЦІЇ

Лоукост – політика ціною 2 млрд. грн.	31
Провокація злочину чи негласна слідча дія: точка зору Європейського суду з прав людини	31
Кібератака в Україні	33
Аудитори України бурхливо обговорюють новий законопроект: "підводні камені" пропонованих норм ..	35
Продуктивна співпраця ВРУ з держенергоефективності: прийнято закони	39
В Україні громадяни сплачують квазі-податок або як українці сплачують прихований збір	40
Національний банк України розповів про користь електронної гривні	41
Прес-служба Європейської бізнес асоціації повідомила про суттєве підвищення уваги інвесторів до України	41
Диференціація заробітної плати	42
Проблеми захисту особистих прав іноземних студентів в Україні	42

ПОДЗИГУН

Світлана Миколаївна
podzig@i.uaк.е.н., доцент, Уманський
державний педагогічний
університет імені Павла
Тичини

УДК 658.5

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВАSTRATEGIC MANAGEMENT AS AN INSTRUMENT FOR EFFECTIVE
BUSINESS DEVELOPMENT

У статті вказується на важливість стратегічного управління як інструменту ефективного розвитку суб'єктів господарювання. Автором розкрито економічну сутність стратегічного управління та систематизовано етапи його становлення. Здійснено компаративний аналіз американських та європейських концепцій стратегічного управління. Розглянуто сучасну практику впровадження елементів стратегічного управління на вітчизняних підприємствах. Визначено основні проблеми застосування інструментарію стратегічного управління в Україні.

В статье указывается на важность стратегического управления как инструмента эффективного развития субъектов хозяйствования. Автором раскрыта экономическая сущность стратегического управления и систематизированы этапы его становления. Осуществлен компаративный анализ американских и европейских концепций стратегического управления. Рассмотрена современная практика внедрения элементов стратегического управления на отечественных предприятиях. Определены основные проблемы применения инструментария стратегического управления в Украине.

In the article the importance of strategic management as an implement for effective development of business entities has been determined. The author reveals the economic essence of strategic management and systematizes the stages of its formation. A comparative analysis of American and European concepts of strategic management has been completed. The modern practice of introducing the elements of strategic management among the national enterprises has been considered. The main problems of applying the implements of strategic management in Ukraine have been identified.

Ключові слова: стратегічне управління, підприємство, концепція, конкуренція, аналіз

Ключевые слова: стратегическое управление, предприятие, концепция, конкуренция, анализ

Keywords: strategic management, enterprise, concept, competition, analysis

ВСТУП

Світові події у соціальній та економічній сферах останніх років засвідчили високий рівень динамічності зовнішнього середовища. Підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки зумовлює необхідність формування якісно нових підходів до управління.

Саме тому питання, пов'язані із формуванням концепції стратегічного управління набувають особливої актуальності для вітчизняних суб'єктів господарювання, оскільки вона формує нову якість взаємодії макро- і мікроекономічних процесів.

Різні питання стратегічного управління розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Вакуленко, Т. Гавриленко, О. Гарафонові, П. Курмаєва, А. Томпсона, З. Шершньові.

У той же час, сучасна специфіка та багатоаспектність даної проблематики зумовлює доціль-

ність розгляду питань формування ефективної системи стратегічного управління.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз теоретичних аспектів застосування стратегічного управління на підприємстві.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використовувалися методи: абстрактно-логічний (дозволив узагальнити теоретичні основи процесу стратегічного управління, виділити його основні етапи), історичного аналізу (дослідити еволюцію становлення концепції стратегічного управління).

РЕЗУЛЬТАТИ

Становлення менеджменту як науки сприяло виникненню та розвитку багатьох його концепцій.

Однією з них є стратегічне управління, що сформувалося на основі декількох теорій, скон-

центрувавши в собі їх методологічний апарат та об'єднавши для практичного застосування в конкретних господарсько-економічних умовах [1; 2, с. 71].

Вперше термін «стратегічне управління» був впроваджений в 60–70 роки XX століття. Перший, або початковий, етап стратегічного управління визначено як генеральне стратегічне управління (General Management). У цей період з'явилась необхідність відокремити оперативне управління на рівні виробництва від управління на більш високому рівні. Це було обумовлено змінами в умовах ведення бізнесу, пов'язаних з посиленням конкурентної боротьби на ринку [3, с. 290].

На початку 70-х років XX століття у багатьох компаніях були впроваджені окремі елементи системи стратегічного управління та створені служби, відповідальні за його реалізацію.

Проте, їх впровадження не носило системного та комплексного характеру, фактично було фрагментарним. Так, першим елементом системи стратегічного управління, який знайшов відображення у практичній діяльності стало стратегічне планування.

У теперішній час більшість підприємств в економічно розвинених країнах використовують методи стратегічного управління, що дає їм можливість успішно пристосовуватися до змін умов конкуренції та вимог суспільства [2, с.72].

Таблиця 1

Характеристика основних етапів становлення системи стратегічного управління на вітчизняних підприємствах [побудовано автором на основі [10, с.15]]

Етап	Період	Назва етапу	Характеристика етапу
I	до 1985 р.	Централізація	Проводяться роботи стратегічного характеру, але в основному за ініціативою органів державної влади
II	1986–1991 рр.	Умовна економічна самостійність	Розробка стратегічних рішень функціонального типу в рамках комплексних програм розвитку підприємств
III	1992–1996 рр.	Трансформація	Економічна самостійність економічних суб'єктів, їх адаптація до ринкових умов господарювання
IV	1997–2008 рр.	Розвиток	Усвідомлення важливості впровадження системи стратегічного управління
V	2009-теперішній час	Перманентна криза	Орієнтація на вирішення тактичних завдань, невизначеність тенденцій розвитку національної економіки

Ми пропонуємо виділяти п'ять основних етапів становлення системи стратегічного управління на вітчизняних підприємствах (табл. 1). Пройшовши складний процес становлення в Україні, ситуація щодо практичного використання інструментарію стратегічного управління, починаючи з 2008 року, є надзвичайно складною.

Грунтовний аналіз концепції стратегічного управління дозволив виокремити наступні основні риси:

- використання інформаційних технологій;
- застосування механізму оптимізації ризиків;
- довгостроковий характер.

У науковій праці [4] зазначається, що реалізація концепції стратегічного управління підприємством можлива лише тоді, коли підприємство є стратегічно орієнтованим.

До переваг підприємств із стратегічною орієнтацією можна віднести наступні: зменшення до мінімуму впливу можливих негативних змін, а також факторів невизначеності майбутнього; можливість більш повного врахування об'єктивних факторів; зростання ступеня керованості підприємства; спрощення процедури компаративного аналізу результатів з поставленими цілями, конкретизованими у вигляді планових завдань; можливість встановлення системи стимулювання для розвитку гнучкості та пристосованості підприємства і окремих його підсистем до змін; забезпечення динамічності змін через прискорення практичних дій щодо реалізації стратегічних планів на основі відповідної системи регулювання, контролю та аналізу; здійснення більш ефективного розподілу ресурсів та їх концентрація для досягнення

певних цілей; більш чітке формулювання загального бачення підприємства, довгострокових та середньострокових цілей [4].

Доцільно розглянути основні етапи процесу стратегічного управління:

- стратегічний аналіз;
- формування вихідних теоретичних положень процесу стратегічного управління, визначення місії, принципів та цілей;
- визначення основних завдань практичного впровадження, розробка стратегії;
- формування практичного інструментарію реалізації стратегії;
- моніторинг та оцінка реалізації стратегії.

Першим етапом процесу стратегічного управління є стратегічний аналіз, оскільки він забезпечує основу для визначення місії і цілей підприємства й для розробки стратегії. Стратегічний аналіз середовища передбачає вивчення як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства [5, с.96].

Наступним етапом стратегічного управління є формування теоретичних положень даного процесу, невід'ємною складовою якого є визначення місії підприємства, тобто чітко визначену причину його існування. Місія деталізує статус підприємства, забезпечує напрямки та орієнтири для визначення цілей, стратегії, тактики й політики в досягненні запланованих результатів [5, с.96].

Важливість визначення цілей пов'язана з тим, що вони є фундаментом для процесу управління в цілому, визначає способи підвищення ефективності діяльності підприємства; знаходиться в основі ухвалення

будь-якого управлінського рішення; слугує керівництвом для формування конкретних планових показників [6].

На етапі розробки стратегій передбачається обґрунтування корпоративної, бізнес-стратегії та функціональної стратегії, створених на альтернативній основі. Розробка цих стратегій здійснюється відповідно до того переліку, який розроблений науковцями та апробований у практиці сучасних підприємств [7, с.292]. Існують наступні особливості, які необхідно врахувати при формуванні стратегії:

- захист підприємства від потенційних загроз та сприяння можливостям;
- розподіл ресурсів між підрозділами та напрямками діяльності для досягнення стратегічних цілей та ефективного їх використання;
- використання різних методів конкурентної боротьби для забезпечення прийнятного рівня конкурентоспроможності та адекватної реакції на загрози;
- нагромадження внутрішніх конкурентних переваг шляхом збалансованості підсистем виробничого потенціалу [8, с.94].

Формування практичного інструментарію реалізації стратегії є важливим етапом стратегічного управління. Розробка стратегії не гарантує успішну її реалізацію.

Саме тому необхідним є визначення найбільш оптимальних інструментів реалізації стратегії.

Моніторинг та оцінка реалізації стратегії дозволяє визначити ступінь досягнення цілей й, за необхідності, внести корективи.

ВИСНОВКИ

Стратегічне управління – це не лише процес розробки стратегії підприємства, а, скоріше, філософія функціонування всіх підсистем підприємства у відповідності до викликів суспільства та ризиків [7, с. 294].

На жаль, у сучасних умовах господарювання практика стратегічного управління вітчизняних підприємств не дозволяє, у переважній більшості випадків, повною мірою реалізовувати його потенціал.

Вона зводиться до вирішення проблем, які дають змогу отримати короточасний ефект. Це пояснюється нестабільністю соціально-економічної ситуації в країні, відсутністю чітко окреслених перспектив розвитку.

У той же час, в [10] вірно наголошується, що основна функція стратегічного управління – забез-

печення чинників довгострокового успіху, залишається не реалізованою.

Список використаних джерел

1. Бугір Л.М. Концептуальні підходи до стратегічного управління / Л.М. Бугір, В.В. Кубіній, І.І. Сокол // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери: матеріали VII Міжнародної науково – теоретичної конференції молодих вчених і студентів, 20-21 травня 2011 року. – Донецьк, 2011. – Том 1. – С. 64 – 66.

2. Гавриленко Т.В. Особливості стратегічного управління в малому та середньому бізнесі / Т.В. Гавриленко // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – № 16 (5). – т. 1 – 2015. – С.71-77.

3. Свірідова С.С. Проблеми стратегічного управління підприємством / С.С. Свірідова, О.М. Стойловська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №6. – С. 290-292.

4. Романюк Л.М. Теоретичні аспекти стратегічного управління підприємством та його персоналом / Л.М. Романюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 422-429.

5. Тур О.В. Теоретичні основи стратегічного управління і здійснення стратегічного планування / О.В. Тур // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2016. – Т. 22, № 4. – С. 92-100.

6. Стратегічне управління підприємством/ Укл. І.М. Танасюк, В.С. Малишко. – Одеса: ОНЕУ, 2014. – 55 с.

7. Касич А.О. Втілення концепції стратегічного управління в практику вітчизняних підприємств / А.О. Касич //Бізнес Інформ. – 2014. – № 11. – С. 290-294.

8. Шаповалова І.О. Сутність та передумови виникнення стратегічного управління / І.О. Шаповалова // Економічний аналіз. – 2014. – №18(3). – С. 91-95.

9. Курмасв П.Ю. Управління промисловим розвитком на регіональному рівні / П.Ю. Курмасв // Наука й економіка. – 2009. – №3 – С. 241–246.

10. Шацька З.Я. Проблеми використання стратегічного управління на вітчизняних підприємствах в умовах кризи / З.Я. Шацька, Т.С. Добродняк // Інтернаука. – 2016. - №11. - С.12-15

НАМОНЮК

Василь Євгенович

vnamonyuk@gmail.com

УДК 336.71(477)

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ КОНЦЕНТРАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE CONCENTRATION DYNAMICS

к.е.н., доцент, КНУ ім.
Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу спрямованості розвитку банківської системи України. Для виявлення рівня концентрації було використано індекси Херфіндаля-Хіршмана, $CR_{3,5,10}$, модель норми впорядкованості системи. Виявлено суттєве зростання концентрації ринку, проте структура ринку з врахуванням кількості банків поки не є оптимальною.

Статья посвящена анализу направленности развития банковской системы Украины. Для выявления уровня концентрации были использованы индексы Херфиндаля-Хиршмана, $CR_{3,5,10}$, модель нормы упорядоченности системы. Выведено существенное увеличение концентрации рынка, однако структура рынка с учетом количества банков пока не является оптимальной.

The present article is devoted to the analysis of the banking system of Ukraine development direction. Herfindahl-Hirschman index, $CR_{3,5,10}$, the systemic approach were used to determine the level of concentration. The significant growth of the market concentration has been revealed. But the market structure, taking into account the number of banks, is not yet optimal.

Ключові слова: банківська система, концентрація, індекс Херфіндаля-Хіршмана, CR_3 , принцип Парето

Ключевые слова: банковская система, концентрация, индекс Херфиндаля-Хиршмана, CR_3 , принцип Парето

Keywords: Banking System, Concentration, Herfindahl-Hirschman Index, CR_3 , Pareto Principle

ВСТУП

В Україні за останні роки різко зменшилася кількість комерційних банків. Так, станом на липень 2017 р. залишилося 93 фінансові установи. Це майже вдвічі менше, ніж їх було на початок 2014 р. [4]. Варто відзначити, що тенденція до збільшення концентрації капіталу в банківському секторі є типовою для більшості розвинених економік. Відмінність лише в тому, що в Україні зникли 87 банків збанкрутували, створивши надзвичайно серйозні проблеми для фінансової системи та державного бюджету. Така ситуація актуалізує проблему оптимальної кількості банків у вітчизняній банківській системі, їх розмірів на ринку.

Наявні наукові роботи звертають увагу на аналіз концентрації банківського ринку (Суторміна Є.Н.), вплив рівня концентрації на його прибутковість (Кульпініський С.В.), чи на рівень концентрації як фактор конкурентоспроможності (Мусій Я.М.). У огляді банківського сектору за лютий 2017 р. [3] йдеться про закінчення процесу очищення банків після переходу Приватбанку у державну власність, що суттєво змінило структуру банківського сектору. Це зумовлює необхідність проаналізувати поточний стан структури банківського сектору з точки зору його системної оптимальності.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є аналіз спрямованості розвитку банківської системи України і розробка рекомендацій

для підвищення її ефективності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нині найбільш поширеними показниками концентрації банківських систем є: CR_3 – індекс концентрації, який рівний сумі часток трьох найбільших гравців ринку та індекс Херфіндаля-Хіршмана (ННІ), що є сумою квадратів часток усіх учасників ринку [1, с. 38]. Ринок вважається неконцентрованим при значеннях індексів $CR_3 < 0.45$, $ННІ < 0.1$, помірно концентрованим при $0.45 < CR_3 < 0.7$, $0.1 < ННІ < 0.2$ і висококонцентрованим при $CR_3 > 0.7$, $ННІ > 0.2$ [5]. В окремих випадках за необхідності ретельнішого аналізу динаміки концентрації ринку використовують інші індекси концентрації на основі часток гравців. Необхідно зазначити, що концентрація залежить не лише від часток, але й від кількості компаній на ринку, що жодним чином не враховується в порядку проведення аналізу й оцінки стану конкурентного середовища на ринку за допомогою індексів CR_3 та ННІ. Цей недолік може призводити до помилкових висновків, які негативно впливають на державне регулювання економікою.

Частково цей недолік можна усунути, нормуючи емпіричні значення індексів концентрації на теоретичні значення, розраховані з використанням моделі структурної впорядкованості систем (описана нижче).

Розглянемо основні моменти моделі норми впорядкованості систем. Нехай банківська система складається з N елементів. Позначимо частку ресурсу,

який припадає на n -й елемент системи ідентифікатором v_n ($\sum_{n=1}^N v_n = 1$). Пронумеруємо елементи в порядку зменшення їх ресурсів ($v_1 > v_2 > \dots > v_N$). В результаті отримаємо кортеж, який називають ранговим розподілом системи. В якості параметру порядку системи візьмемо кумулятивну суму $V_n = \sum_{k=1}^n v_k$.

Позначимо $S(t)$ функцію, яка апроксимує кумулятивні суми V_n . Умови, яким повинна задовольняти функція $S(t)$ безпосередньо витікають з визначення кумулятивних сум, і їх можна сформулювати таким чином:

$$\begin{aligned} S(t) &\geq t, & t &\in [0, 1], \\ S(0) &= 0, & S(1) &= 1, \\ S'(t) &= \frac{dS}{dt} > 0, & S''(t) &= \frac{d^2S}{dt^2} < 0, & t &\in (0, 1). \end{aligned} \quad (1)$$

Проста перевірка показує, що усім вимогам (1) задовольняє функція:

$$S(D, t) = \sqrt[3]{1 - (1 - t)^3}, \quad t \in [0, 1]. \quad (2)$$

Використовуючи модель (2), ранговий розподіл системи, що самоорганізовується, (w_n) можна вирахувати за формулою:

$$w_n = S_n - S_{n-1}, \quad w_1 = S_1, \quad n \in [1, N]. \quad (3)$$

де $S_n = S(n) = S(t_n N)$, $t_n = n / N$.

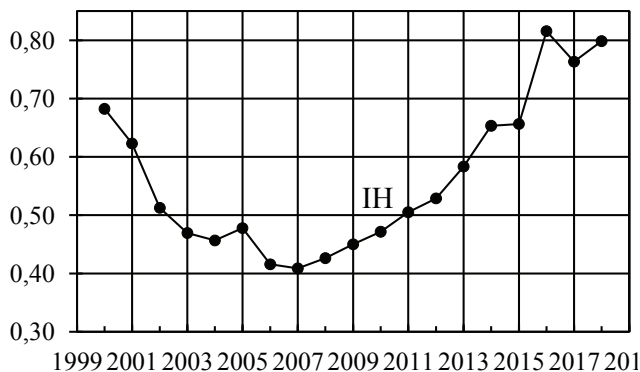


Рис. 1. Динаміка нормованого індексу Херфіндаля-Хіршмана

З (2) видно, що впорядкування 20 % елементів системи дає 80 % впорядкованості усієї системи (параметр порядку $S(0.2) \approx 0.787$). Уперше пропорція 20/80 була відкрита В.Парето в 1897 р. при вивченні впорядкованості добробуту населення [9]. В середині 20 ст. Дж. Джуран назвав пропорцію 20/80 принципом Парето [6], оскільки численні дослідження показали, що, як межа концентрації, вона виконується в найрізноманітніших системах [2; 6; 8].

Уведемо до розгляду нормовані індекси концентрації, які визначаються співвідношеннями:

$$\begin{aligned} I_{CR_n} &= \frac{\hat{CR}_n}{CR_n}, \\ I_{HHI} &= \frac{\hat{HHI}}{HHI}, \end{aligned} \quad (4)$$

де $\hat{CR}_n$, $\hat{HHI}$ – індекс концентрації та індекс Херфіндаля-Хіршмана, обчислені на основі емпіричних даних, CR_n , HHI – теоретичні значення індексів, обчислені з використанням моделі (2).

РЕЗУЛЬТАТИ

Для аналізу динаміки концентрації банківської системи України були використані дані банківських активів за період з 2000 по липень 2017 р. [4]. Емпіричні значення CR_3 , CR_5 , CR_{10} та HHI представлені у таблиці. 1. Нормовані індекси концентрації I_{CR_3} , I_{CR_5} , $I_{CR_{10}}$ та I_{HHI} подані на рис. 1 та рис. 2.

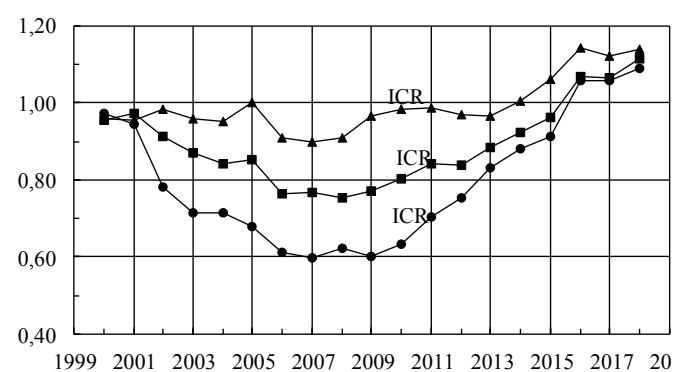


Рис. 2. Динаміка нормованих індексів CR_3 , CR_5 , CR_{10}

Таблиця 1

Емпіричні значення індексів концентрації банківської системи

[розраховано автором на основі даних [4]]

Рік	N	HHI	CR3	CR5	CR10
1	2	3	4	5	6
2000	122	0.069	0.41	0.47	0.58
2001	124	0.062	0.39	0.47	0.58
2002	152	0.045	0.30	0.42	0.56
2003	157	0.041	0.27	0.39	0.54
2004	157	0.039	0.27	0.38	0.54
2005	160	0.041	0.26	0.38	0.56
2006	163	0.035	0.23	0.34	0.51

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6
2007	169	0.034	0.22	0.34	0.50
2008	173	0.035	0.23	0.33	0.50
2009	182	0.035	0.22	0.33	0.52
2010	179	0.038	0.23	0.35	0.53
2011	175	0.041	0.26	0.37	0.54
2012	175	0.043	0.28	0.37	0.53
2013	175	0.047	0.31	0.39	0.53
2014	180	0.052	0.32	0.40	0.54
2015	158	0.056	0.35	0.43	0.60
2016	113	0,087	0,45	0,54	0,71
2017	100	0,088	0,47	0,56	0,73
07.2017	93	0,096	0,49	0,60	0,75

Дані табл. 1 вказують, що український банківський сектор був неконцентрованим. Проте починаючи з 2016 р., після зникнення 45 банків, емпіричний індекс ННІ та CR_3 суттєво зросли. На липень поточного року, частка 3 найбільших банків становить 0,49, що свідчить про помірну концентрацію. Це дає підстави говорити про правильність руху, адже в 2015 р. проблемою банківської системи України була саме недостатня величина активів найбільших банків [7]. Варто відмітити також і той факт, що збільшили частку 4-й та 5-й найбільші банки, різниця між CR_3 та CR_{10} залишається незмінною.

З рис. 1 видно, що в період з 2000 по 2007 рр. банківська система України деградувала, оскільки її концентрація віддалялася від норми (з 0,68 до 0,41). Починаючи з 2007 р. система еволюціонувала (самоорганізовувалася) і нині рівень її концентрації можна вважати близьким до задовільного стану ($I_{HHI} = 0.8$ на 01.07.2017).

Рис. 2 демонструє динаміку нормованих індексів концентрації найбільших гравців банківського ринку. До 2015-16 рр. ці показники, окрім CR_{10} , не наближалися до теоретичного оптимуму. З графіку CR_{10} на рис. 2 видно, що в 2005 р. та в 2014 р. сумарна частка 10 перших по рангу банків знаходилася в повній відповідності з моделлю (2).

Проте вже в 2015 р. доля перших по рангу банків перевищила допустиму межу, що добре видно з порівняння розподілів кумулятивних сум, представлених на рис. 3.

На рис. 4 подано порівняння розподілу активів банківської системи в 2014 і 2017 рр. Як видно, в 2017 р. найбільший банк наблизився до теоретичного оптимуму у порівнянні з 2014 роком, однак поки не досягнув його. Наступні 4 банки за розміром часток, особливо 2 та 3, значно перевищили теоретично оптимальний рівень. Загалом, банківська система віддалилася від теоретичного оптимального рівня для найбільших банків, проте покращила ситуацію у групі малих банків. Це можна пояснити наслідками банкрутств великої кількості банків: переходом активів найбільших банків до державних, зникнення великої кількості дрібних банків.

На думку автора, банкрутство великої кількості банків не було оптимальним шляхом очищення/оптимізації структури банківського ринку. З точки зору економічної безпеки, захисту інтересів вкладників, стратегія злиттів та поглинань могла би бути найкращим виходом з ситуації. Досвід країн, які пройшли через банківські кризи, вказує на прийнятності саме останнього.

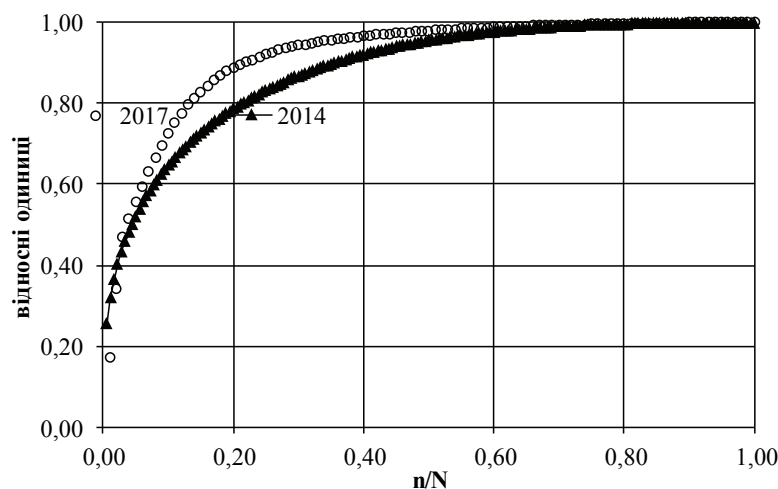


Рис. 3. Розподіл кумулятивних сум часток банків, 2014, 2017 рр.

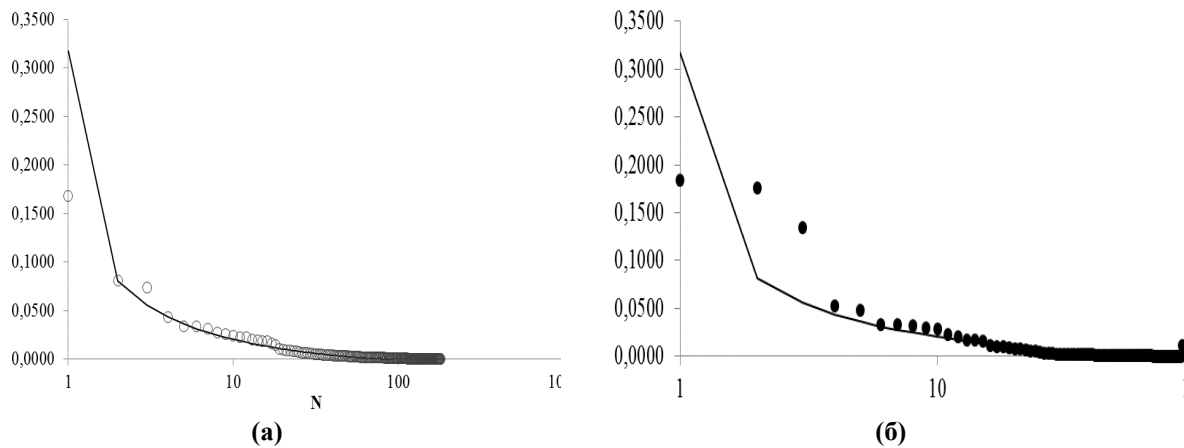


Рис. 4. Розподіл активів банківської системи, 2014 р. (а), 2017 (б) р.

ВИСНОВКИ

Аналіз концентрації банківської системи України, з використанням класичних підходів, продемонстрував її перехід з неконцентрованого до помірно концентрованого внаслідок зникнення 87 банків за 3 останні роки. Використання моделі впорядкованості системи, яка ґрунтується на принципі Парето, та врахування кількості банків у системі, а не лише їх часток на ринку, дало змогу виявити віддалення від теоретичного оптимального рівня часток для найбільших банків, а також покращення ситуації у групі малих банків. У цілому, аналіз динаміки концентрації активів банківської системи України показав, що починаючи з 2007 р. вона розвивається у напрямі підвищення своєї ефективності. Певні перекоси системи є наслідком швидкого виведення великої кількості банків. Оптимальнішим шляхом оптимізації банківської системи варто вважати консолідацію. Це прийнятніший шлях з точки зору економічної безпеки і відповідальності перед вкладниками.

Список використаних джерел

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с.

2. Грачёв Г.А. Моделирование принципа Парето. – ЮФУ, Ростов-на-Дону, 2011. – 211 с.

3. Огляд банківського сектору. НБУ. Електронний ресурс. – 2017. – Випуск 2, лютий. – 10 с. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>

4. Показники банківської системи. НБУ. Офіційне інтернет представництво. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

5. Degryse H., Kim M., Ongena S. Microeconomics of Banking: Methods, Applications, and Results. – Oxford University Press, 209. – 221 p.

6. Juran J.M. Industrial Quality Control. – McGraw-Hill, 1950. – 1044 p.

7. Namoniuk V. The optimal banking structure: the case of Ukraine // Journal of Global Economy Review. – 2015. – Issue 2, Volume 1. – P. 42-48.

8. Newman MEJ Power laws, Pareto distributions and Zipf's law // Contemporary Physics. – 2005. – 46:5, 323 - 351

9. Pareto V. Cours d'economie politique. – Rouge, Lausanne et Paris, 1897. – 438 p.

РЕЙКІН

Віталій Самсонович
Vitaliyreikin@gmail.com

УДК 336.02

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК КОМПРОМІС
ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИSIMPLIFIED SYSTEM OF TAXATION AS A COMPROMISE OF ECONOMY
DESHADOWINGк.е.н., доцент, СЛУ імені
Лесі Українки

У статті розглянуто можливості функціонування та реформування спрощеної системи оподаткування України як фіскального компромісу часткової детінізації економіки. Запропоновано модифікацію основних складових спрощеної системи оподаткування в напрямі вирівнювання загального податкового навантаження на суб'єктів господарської діяльності. Обґрунтовано необхідність подальшого існування спрощеної системи оподаткування в Україні.

В статье рассмотрены возможности функционирования и реформирования упрощенной системы налогообложения Украины как фискального компромисса частичной детенизации экономики. Предложена модификация основных составляющих упрощенной системы налогообложения в направлении выравнивания общей налоговой нагрузки на субъектов хозяйственной деятельности. Обоснована необходимость дальнейшего существования упрощенной системы налогообложения в Украине.

The article deals with the possibilities of functioning and reforming the simplified system of taxation in Ukraine as a fiscal compromise for the partial deshadowing of the economy. The modification of the main components of the simplified taxation system in the direction of equalizing the general tax burden on economic entities is proposed. The necessity of the further existence of the simplified taxation system in Ukraine is substantiated.

Ключові слова: податки, спрощена система оподаткування, податкове навантаження, детінізація

Ключевые слова: налоги, упрощенная система налогообложения, налоговая нагрузка, детенизация

Keywords: taxes, simplified taxation system, tax burden, deshadowing

ВСТУП

Спрощене оподаткування як окремий фіскальний механізм є важливою компонентою загальної податкової системи в Україні. В контексті реалізації економічних реформ доцільність існування спрощеного оподаткування малого бізнесу все частіше ставиться під сумнів певними науковцями чи органами виконавчої влади. При цьому загальний рівень оподаткування офіційної економіки – одна із ключових детермінант, від якої безпосередньо залежать масштаби тінізації.

Дослідженню впливу податкових аспектів на розвиток економіки загалом, та тіньового сектору, зокрема, присвячені публікації таких вчених як В. Дубровського, А. Крисоватого, І. Мазур, М. Флейчук та багатьох інших вчених. При цьому пошук оптимальних параметрів податкової системи залишається перманентним.

МЕТА РОБОТИ

Метою дослідження є формування пропозицій щодо оптимальної конфігурації спрощеної системи оподаткування як одного із чинників детінізації національної економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці згідно предмета дослідження, ресурси Internet та офіційні статистичні дані.

При проведенні дослідження використано методи логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Спрощена система оподаткування (ССО) – досить поширений в багатьох країнах специфічний спосіб непрямої підтримки розвитку малого підприємництва. В Україні ССО застосовують близько 2/3 фізосіб-підприємців та третина малих підприємств.

Оскільки спрощення сплати податків на практиці призводить до скорочення бази оподаткування, це розглядається фахівцями як певний привілей, хоча сам по собі не є таким. Обмежене застосування спрощеного режиму оподаткування виправдане принаймні з декількох причин.

А. ССО має важливе соціальне значення, оскільки стимулює самозайнятність та створення робочих місць у малому (та особливо дрібному) бізнесі, цим самим скорочуючи існуюче безробіття. Кількість платників єдиного податку становить 1,3 млн. осіб [2, с. 33];

разом із найманими особами – біля 7 млн. працюючих, тобто 42% від всього зайнятого населення країни [3, с. 49]. Альтернатива цьому сектору – або безробіття, або низькооплачувані робочі місця в більших підприємствах.

Б. Існування ССО де-факто є фіскальним компромісом часткової детінізації економіки, що характерно для інституційно слабких країн. Залишаючись у легальному правовому середовищі, сектор малого підприємництва генерує відносно невеликі кошти: загальні надходження єдиного податку становлять 6,9 млрд. грн. [2, с. 33], що еквівалентно 1,6 % доходів зведеного бюджету країни [3, с. 229]. Однак, оскільки при цьому одночасно заощаджуються значні соціальні виплати із безробіття, у контексті бюджетної політики такий податковий режим є виправданим. За оцінками Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна національна економіка від функціонування ССО загалом отримує позитивний економічний ефект, що становить 0,4 % ВВП [1, с. 7].

В. ССО базується на спеціально розроблених правилах, які порівняно із загальною системою, більш прості, однозначніші, чіткіші та уніфіковані. Цим самим створені умови для захисту малого бізнесу від дискреційних можливостей працівників податкових органів, що особливо актуально для нашої країни. Зазначена система мінімізує особисту взаємодію суб'єктів підприємницької діяльності із інспекторами ДФС, а отже є ефективним засобом протидії корупції.

Г. За своїм походженням господарська діяльність у сфері малого підприємництва не потребує повноцінного ведення обліку витрат, а в більшості випадків – і первинної документації (для першої та другої груп). Відповідно ССО у формі єдиного податку – оптимальний варіант, за якого необхідно дотримуватися лише обмежень щодо загального доходу, встановленого законодавством.

Паралельне співіснування двох режимів оподаткування із різними базами створює можливості економічним агентам для легальної податкової оптимізації. До найбільш поширених зловживань, пов'язаних із ССО, відносять:

- використання найманих працівників в якості ФОП для мінімізації зобов'язань із сплати ПДФО та ЄСВ;
- реєстрація підприємств для формування фіктивного податкового кредиту при сплаті ПДВ (3 група);
- штучний поділ середніх та великих підприємств для застосування низьких ставок єдиного податку (фактично – регресивне оподаткування);
- використання ССО при контрабанді, оскільки відсутність повноцінного обліку не дає змоги реалізувати митний постаудит;
- заниження власних обсягів реалізації суб'єктами підприємницької діяльності у зв'язку із відсутністю ефективного контролю реального обороту (проблема всеохоплюючого впровадження РРО).

Дослідження проекту USAID «ЛЕВ» із застосуванням «кривої Парето» виявили окремі аномалії, які засвідчили, що приховування обсягів реалізованої продукції найбільш характерне при наблизенні до верхньої межі другої групи платників податків [1, с.

8]. Загалом величина фіскальних втрат від приховування доходів суб'єктами підприємницької діяльності, що перебувають на ССО, на порядок менша порівняно із такими способами податкової оптимізації, як офшоризація та зловживання із відшкодуванням ПДВ [1, с. 10]. Тобто величина найбільш вагомих податкових втрат зосереджена не в малому бізнесі, а зловживання є не настільки значними, скільки помітними. Відповідно, ССО потребує не скасування чи кардинального реформування, а цільового коригування. Застосування спрощеного податкового режиму повинне здійснюватися виключно стосовно сфери малого підприємництва, а не в якості альтернативи для великого бізнесу. Тому ССО потребує вдосконалення шляхом її модифікації за окремими групами.

Для першої та другої груп ССО базові елементи оподаткування пропонуємо залишити без змін – із обмеженнями за видами підприємницької діяльності та кількістю найманих працівників. Внаслідок перманентної девальвації національної валюти вартісні критерії фіксації малого підприємництва деформуються, тому допустимий розмір доходу в ССО доцільно уніфікувати залежно від соціального індикатора «мінімальна заробітна плата». Граничні обсяги річного доходу пропонується встановити такі: для першої групи – до 200 мінімальних зарплат, відповідно для другої – до 1000 із введенням реєстраторів розрахункових операцій (РРО). Верхня межа ставки єдиного податку визначається відповідно до 10% мінімальної зарплати для першої групи та 20% – для другої, але номінально величина оплати збільшуватиметься із зростанням бази оподаткування.

Для третьої групи пропонуємо такий варіант компромісної трансформації:

- базу оподаткування є річний дохід із його обмеженням до 2000 мінімальних зарплат та обов'язковим застосуванням РРО;
- ставка єдиного податку (попередньо була збільшена у 2016 р.): 3% та ПДВ, або 5% від доходу, тобто без подальшого зростання податкового навантаження;
- для сфери торгівлі пропонується окремий експеримент: встановити величину єдиного податку залежно від торговельної площі, оскільки цей фізичний параметр легше проконтролювати, ніж обсяг доходу;
- виключити із третьої групи платників податків юридичних осіб; тим самим ССО залишиться доступною виключно для ФОП та забороняється ведення господарської діяльності з юрособами за одночасного перебування із ними у трудових відносинах.

Четверту групу пропонується повністю скасувати, залишивши можливість сільськогосподарським товаровиробникам застосовувати ССО не за галузевою ознакою, а на загальних підставах.

ВИСНОВКИ

Запропоновані трансформації зменшать вигоди застосування податкової оптимізації за рахунок вирівнювання ефективного фіскального навантаження між ССО та загальною системою. Проте вдосконалення ССО необхідно реалізовувати тільки одно-

часно із введенням ліберальної загальної системи оподаткування. В результаті загальне податкове навантаження на економічних агентів має збалансуватися шляхом наближення загальної системи до ССО, а не навпаки.

Сектор малого підприємництва нині не спроможний генерувати більше сплачених податків та ніщо не вказує на можливе зростання цих обсягів при переведенні суб'єктів із ССО повністю на загальну систему. Альтернативою ССО у переважній більшості випадків є не «повне» оподаткування, а абсо-

лютна «тінь». Тому вважаємо за необхідне ввести п'ятирічний мораторій на скасування ССО.

Список використаних джерел

1. Дубровський В. Чи треба реформувати спрощену систему оподаткування МСП? / В. Дубровський / Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна, 13 липня 2015. – 12 с.
2. Податкова реформа: факти і цифри / Міністерство фінансів України, 2015. – 60 с.
3. Статистичний щорічник України за 2015 рік / за ред. І.М. Жук. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 575 с.

КОПЧИКОВА

Інна Вікторівна
laba21@gmail.comасистент, Київський
національний торговельно-
економічний університет

УДК 657.471

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ТОВАРНИХ ВТРАТ
ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖINFORMATION SUPPORT OF COMMODITY LOSSES OF COMERTIAL
NETWORKS

У статті розглянуто інформаційне забезпечення контролю товарних втрат торговельних мереж з позиції збереження майна власника, скорочення неправомірних дій та пошуку шляхів їх оптимізації. Основним завданням наукового дослідження є вивчення елементів інформаційного забезпечення контролю відповідно до потреб користувачів контрольної інформації та визначення складу та етапів інформаційного забезпечення контролю товарних втрат торговельних мереж.

В статье рассмотрено информационное обеспечение контроля товарных потерь торговых сетей с позиции сохранности имущества собственника, сокращения правонарушений и поиска путей их оптимизации. Основной задачей научного исследования является изучение элементов информационного обеспечения контроля в соответствии с потребностями пользователей контрольной информации и определения состава и этапов информационного обеспечения контроля товарных потерь торговых сетей.

Information security of the control of commodity losses of trading networks from the position of saving of the owner's property, reduction of unlawful actions and search of ways of their optimization are considered in the article. The main task of scientific research is to study the elements of information security control in accordance with the needs of users of control information and determine the composition and stages of information security control of commodity losses of trading networks.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, елементи інформаційного забезпечення, етапи інформаційного забезпечення, джерела інформації, товарні втрати, торговельна мережа

Ключевые слова: информационное обеспечение, элементы информационного обеспечения, этапы информационного обеспечения, источники информации, товарные потери, торговая сеть

Keywords: information support, elements of information support, stages of information support, information sources, commodity losses, trading network

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання з метою успішного функціонування підприємства, підвищення рівня рентабельності, збереження та збагачення його активів необхідний налагоджений механізм управління, найважливішим елементом якого є повсякденний внутрішній контроль.

Удосконалення внутрішньогосподарського контролю товарних втрат є одним із важливих питань методики й організації бухгалтерського обліку, які необхідно вирішити в умовах розвитку ринкової економіки.

На підприємствах з великим оборотом товарно-матеріальних цінностей, що зумовлює існування великої номенклатури товарів, запасів, напівфабрикатів, готової продукції, постає питання виявлення, попередження, регулювання та внутрішнього контролю товарних втрат з метою пошуку шляхів їх скорочення та підвищення прибутковості мережі.

Контроль господарської діяльності суб'єктів господарювання незалежно від форми власності і організаційно-правової форми потребує належного інформаційного забезпечення. Інформація у розрізі її окремих складових є тим необхідним фактором, відсутність, недостатність або недостовірність якого може значно вплинути на результати контрольних дій.

Дослідженнями питань інформаційного забезпечення контрольного процесу за тими чи іншими його напрямками займалися відомі українські вчені М.Т. Білуха, Н.Г. Виговська, В.П. Завгородній, О.А. Магопєць, С.М. Петренко, В.С. Рудницький, М.В. Тарасюк та ін. Дослідники в контексті загальних проблем організації висвітлювали певні аспекти інформаційного забезпечення контролю, аудиту, контролінгу.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні елементів інформаційного забезпечення контролю, потреб користувачів контрольної інформації, та визначення складу інформаційного забезпечення контролю товарних втрат торговельних мереж.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи наукового пізнання економічних явищ та процесів, структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Слід зазначити, що створення комплексної системи інформаційного забезпечення контролю в управлінні товарними втратами приділено невідповідно мало уваги, що не сприяє підвищенню ефективності управління в суб'єктах мережевого торговельного підприємства. Отже вирішення завдання розробки концептуальних засад системи інформаційного забезпечення контролю товарних втрат є на сьогодні актуальною проблемою.

А.М. Кармінський, С.Г. Фалько, А.А. Жевага, Н.Ю. Іванова [5] важливість створення системи інформаційного забезпечення вбачають у необхідності передусім оперативного забезпечення системи внутрішнього контролю, адже в період швидких змін на ринку, надважливою стає повнота і актуальність інформаційної бази.

Оскільки втрати товарних запасів не формуються одноразово, а накопичуються послідовно під час здійснення господарської діяльності у міжінвентаризаційний період та виявляються за допомогою фактичного контролю – під час інвентаризації, то до основних проблем інформаційного забезпечення контролю товарних втрат можна віднести:

- інформація надходить із значним запізненням;
- більша частина інформації характеризує минулі події.

Під інформаційним забезпеченням аудиту В.С. Рудницький розуміє певним чином упорядковану сукупність інформації, яку формують і використовують на різних стадіях процесу аудиту [8]. Таким чином, інформаційним забезпеченням контролю є система вхідної та вихідної інформації, що формується на кожному етапі контрольованого процесу

Окрім елементи інформаційного забезпечення контролю товарних втрат в умовах розвитку сучасних торговельних мереж потребують, на наш погляд, більш детального розгляду, зважаючи на останні тенденції в сфері розвитку нових форматів торгівлі, контролю, інформаційних технологій.

Контрольний процес є неможливим без належного рівня його інформаційного забезпечення. На кожному етапі даного процесу необхідним є певний набір даних, що включає нормативно-правові, установчі документи, облікові, статистичні та інші джерела інформації, що розкривають суть об'єкта дослідження. Від вчасного, повноцінного, достовірного

інформаційного забезпечення залежить якість як процесу контролю, так і його результатів.

Аналізуючи наведені вище точки зору [2, 3, 7, 9] науковців стосовно сутності поняття «інформаційне забезпечення» вважаємо, що дану дефініцію можна розглядати і як систему і як процес. Отже, інформаційне забезпечення – це процес, що, з одного боку, обслуговує систему контролю та забезпечує пошук, збір, групування даних, їх інформаційну обробку, аналіз, збереження, а з другого – передачу, використання.

М.П. Денисенко та І.В. Колос [4] вважають за доцільне виділяти три складові в системі інформаційного забезпечення: інформаційні ресурси, інформаційні технології, технічні засоби та програмне забезпечення.

Таким чином, основними елементами інформаційного забезпечення контролю товарних втрат торговельних мереж є:

- система збирання інформації (внутрішні джерела, управлінський облік, інформація різних підрозділів);
- система передачі інформації (доведення інформації на виконання до підрозділів та відповідальних осіб);
- система інформаційних потоків (забезпечує циркуляцію та фізичне переміщення інформаційних повідомлень);
- інформаційні технології (спеціалізоване програмне забезпечення).

Основою системи збирання інформації є процес документування. Останнім часом відбуваються якісні зміни в документуванні, що містять у собі збільшення ступеня надійності і вірогідності інформації, своєчасність надходження та зручність форм документів, мінімальність обсягів інформації при необхідній повноті. У той же час слід зазначити таке явище як збільшення непотрібної інформації, що виникає через залучення до обліково-інформаційної системи нових документів та продовження використання застарілих непотрібних форм.

Інформаційні потоки – також вкрай актуальний аспект діяльності в сфері внутрішнього контролю. Особливо в мережевих роздрібних структурах. Налаштувати оперативне і своєчасне отримання інформації про події, пов'язані із запобіганням втратам, в мережі з десятків магазинів – справа непросте. А вибудувати систему ефективного реагування на отриману інформацію ще складніше. При цьому треба мати на увазі, що користувачем інформаційних потоків, про які йде мова, виступає не тільки служба безпеки. Це незалежний масив даних про безліч параметрів системи торговельної безпеки.

Разом з тим, при здійсненні контрольованого процесу як постійної системи нагляду за наявністю активів, виявлення та попередження можливих зловживань важливе місце посідає визначення етапів внутрішнього контролю, кожному з яких характерне специфічне інформаційне забезпечення.

Зокрема, О.А. Магопєць [6] зазначає, що процес організації діяльності служби внутрішньогосподарського контролю повинен включати декілька послі-

довних етапів, які на думку автора можна умовно об'єднати у два взаємопов'язаних блоки:

1. Оцінка системи управління та організаційної структури підприємства.

2. Розробка адекватної організаційної структури підприємства – служби внутрішнього контролю [6].

Іншого підходу до процесу організації дотримується В.Д. Белік [1], який виділяє такі етапи здійснення контрольної діяльності: дослідницький, підготовчий, організаційний здійснення контрольної діяльності та результативний. Науковцем наводиться перелік етапів контрольних процедур, що дозволяє на кожному з етапів передбачити їх інформаційне забезпечення та запланувати роботу осіб, які здійснюватимуть внутрішній контроль.

Відмітимо, що наведені погляди авторів є подібними, зокрема в частині оцінки системи управління та контрольної служби підприємства. Белік В.Д. розширив перший блок процесу організації, які виділяє О.А. Магопєць до двох складових дослідницького та підготовчого етапів, в основі якого покладені оцінка можливих перспектив щодо організації системи внутрішнього контролю. Водночас, О.А. Магопєць в другому блоці процесу організації пропонує розробляти безпосередньо організаційну структуру внутрішньої служби контролю.

Вважаємо, що такий підхід науковця не в повній мірі розкриває процес організації внутрішнього контролю на підприємствах, оскільки виключає ряд важливих елементів, які необхідно враховувати при проведенні таких процедур. Зокрема, вважаємо доречним виділення В.Д. Беліком такого етапу як здійснення контрольної діяльності, який передбачає методичне забезпечення здійснення контрольних процедур.

З огляду на зазначене, інформаційне забезпечення процесу внутрішнього контролю товарних втрат торговельних мереж, запропоновано розглядати в розрізі наступних етапів: організаційно-підготовчого, дослідного, результативно-узгальнюючого.

Вважаємо, що на підготовчому етапі організації внутрішнього контролю доцільно не лише здійснювати пошук висококваліфікованого персоналу, як зазначає В.Д. Белік, але й розробляти внутрішні регламенти, які регулюватимуть діяльність суб'єктів контролю, розподіл їх повноважень та обов'язків, щодо виявлення, аналізу та пошуку шляхів скорочення товарних втрат.

Інформаційне забезпечення контролю товарних втрат, на різних етапах контрольної процесу наведено на рисунку 1.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
↑↓	
ПІДСИСТЕМА ЗБИРАННЯ ІНФОРМАЦІЇ	
↑↓	
Етап	Інформаційне забезпечення контролю
Організаційно- підготовчий – вибір суб'єктів організації та здійснення контрольних процедур, розподіл між ними обов'язків та відповідальності; – планування реалізації контрольних дій, підготовка Наказу про проведення внутрішньої перевірки; – вибір методів внутрішнього контролю, які застосовуватимуться суб'єктами внутрішнього контролю відповідно до покладених на них функцій; – вивчення звіту про попередню перевірку; – перегляд всіх порушень та причин їх виникнення	Законодавчі і нормативні акти про постачання ТМЦ, їх зберігання, надходження, вибуття, списання
	Установчі документи
	Внутрішні розпорядчі документи (положення про облікову політику, положення про договірну політику, положення про приймання товарів, положення про цінову політику)
	Статистична інформація
	Нормативно-правові акти з ведення обліку, проведення інвентаризації та матеріальної відповідальності
	Посадові інструкції
	Первинні документи бухгалтерського обліку (відомості інвентаризації та її результатів), реєстри аналітичного і синтетичного обліку
	Розрахунково-нормативна документація зі зберігання, реалізації, випуску і списання ТМЦ
	Накази керівника
	Комерційні угоди, договори постачання, Договори про повну чи часткову матеріальну відповідальність
	Договори (купівлі-продажу, поставки)
	Сертифікати якості товарів
	Акти перевірки податкових та інших контрольних органів
	Звітність про зберігання, реалізацію, використання та списання ТМЦ

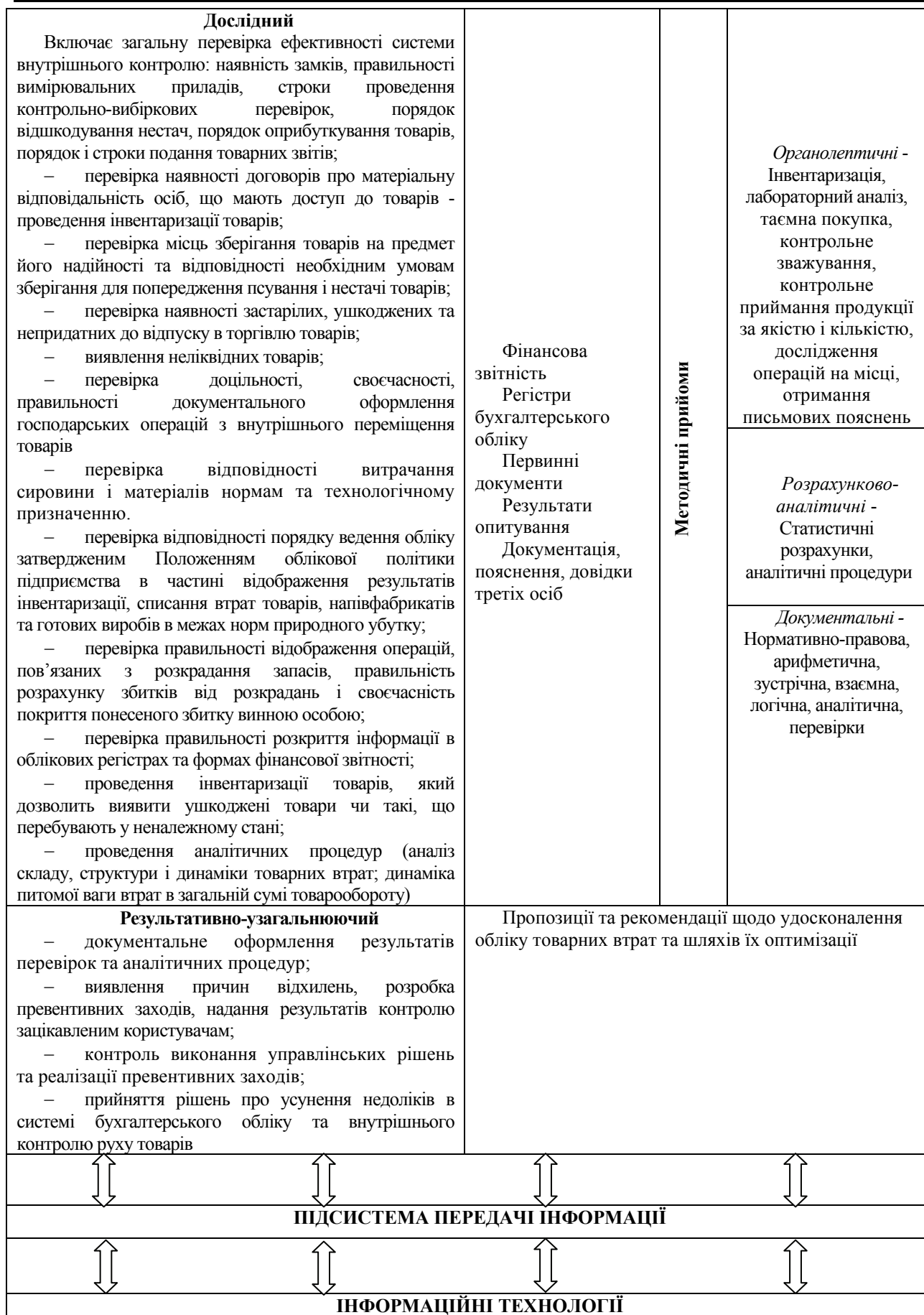


Рис. 1. Інформаційне забезпечення контролю товарних втрат торговельних мереж на різних етапах контрольного процесу [розробка автора]

На організаційно-підготовчому етапі створюється організаційне, інформаційне і методичне забезпечення для якісного виконання контрольного процесу. Обстеження полягає у вивченні структури підприємства, місць зберігання грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей, забезпечення їх збереження, пристосованості приміщень до розміщення цінностей і здійснення торговельно-виробничої діяльності. Вивчаються організаційно-розпорядчі документи, розподіл обов'язків між керівництвом підприємства і функціональними службами управління. Перевіряється виконання рішень за результатами попередніх контрольних процедур, а також усуненню недоліків, виявлених іншими контролюючими органами. Переглядаються всі порушення та причин їх виникнення.

На підготовчому етапі, перед безпосереднім проведенням різних процедур контролю, необхідно мати загальну інформацію про діяльність установи, зовнішні та внутрішні умови її функціонування, обсяг фінансування.

Джерелами отримання інформації в цьому випадку є установчі документи, статистична інформація, загальні показники звітності установи, а також інші джерела, що дають можливість отримання даних про середовище діяльності установи.

Дослідний етап передбачає безпосереднє застосування визначених методів та алгоритмів проведення контролю, щодо прийняття рішень про усунення недоліків в системі бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю товарних втрат.

Джерелами інформації на дослідному етапі є первинні документи, облікові регістри, звітність установи, організаційно-розпорядча документація, що може бути використана для отримання підтвердження здійснених господарських операцій установою. При цьому використовуються і ті джерела інформації, що використовувались на попередньому етапі.

На третьому етапі – при формуванні підсумкових документів у процесі контрольних процедур не обхідною є інформація про результати проведених перевірок та здійснених раніше контрольних процедур. Саме цей етап має велике значення, оскільки на основі проведеного контролю та відповідно оформлених результатів приймаються управлінські рішення, та розробляються шляхи запобігання та скорочення товарних втрат.

Одним з видів контрольних процедур є аналіз отриманої інформації, адже без накопиченої інформації неможливо вивчити динаміку порушень по конкретних об'єктах або співробітникам, неможливо виявити негативні тенденції в процесах, які досліджуються. Без цього ми позбавляємо себе можливості здійснювати прогнози, як позитивні, так і негативні.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження виявлено, що в сучасних умовах господарювання ефективна діяльність торговельного підприємства залежить від правильної організації внутрішнього контролю, зокрема від належного інформаційного забезпечення.

Систематизація інформаційного забезпечення щодо здійснення внутрішнього контролю операцій, пов'язаних з рухом товарів та їх втратами дають змогу: своєчасно отримати інформацію управлінському персоналу про надходження, виробництво та продаж товарів, напівфабрикатів та готової продукції, а також фінансові результати від використання результатів виробничого процесу з метою максимізації прибутку.

Таким чином, забезпечення повною, своєчасною та неупередженою інформацією системи внутрішнього контролю спрямована, в першу чергу, на збереження майна власника, скорочення неправомірних дій та пошук шляхів оптимізації товарних втрат.

Список використаних джерел

1. Белік В.Д. Підходи до організації системи внутрішнього контролю [Електронний ресурс] / В.Д. Белік // Міжнародний збірник наукових праць. – Випуск 3(15). – Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/66169/61784>
2. Білуха М.Т. Курс аудиту: [Підручник] / М.Т. Білуха. – К.: Вища школа. – Т-во «Знання», КОО, 1999. – 574 с.
3. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: монографія / Н.Г. Виговська. – Житомир: ЖДГУ, 2008. – 532 с.
4. Денисенко М.П. Інформаційне забезпечення ефективного управління підприємством / М.П. Денисенко, І.В. Колос // Економіка і держава. – 2006. – № 7. – С. 19-24
5. Контролінг: учебник / А.М. Кармінський, С.Г. Фалько, А.А. Жевага и др.; под ред. А.М. Карминского, С.Г. Фалько. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 336 с.
6. Магопєць О.А. Передумови створення та організації діяльності служби внутрішньогосподарського контролю / О.А. Магопєць / Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Збірник наукових праць. – 2005. – № 7.
7. Петренко С.М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія / С.М. Петренко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. – 290 с. – С. 17
8. Рудницький В.С. Методологія і організація аудиту / В.С. Рудницький. - Тернопіль: Екон. думка, 2000. – 192 с.
9. Сіменко І.В. Якість систем управління підприємствами: методологія, організація, практика: монографія / І.В. Сіменко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – 394 с.

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

УДК 338.242.2:[65.012.122:338.43]

ЗАЛЕЖНІСТЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНУВАНОЇ У ОБ'ЄДНАННЯХ, ПІДПРИЄМСТВАХ ІНТЕГРОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ВІД ЯКОСТІ (АТРИБУТУ) ПОЧАТКОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДАНИХ

INTEGRATED ECONOMIC DIAGNOSTICS, PERFORMED IN ASSOCIATIONS, ENTERPRISES, EFFICIENCY DEPENDENCE ON THE QUALITY (ATTRIBUTES) OF THE ORIGINAL INFORMATION DATA

У статті обґрунтовано, що інтегрований фонд використовуваної у діагностиці планової, облікової, звітної та іншої інформації повинен містити показники, які не тільки об'єктивно відображають такі, які протікають на підприємствах виробничо-господарські процеси, а і, що важливо, побудовані на єдиній методологічній базі за єдиною методикою.

В научно-практической статье обосновано, что интегрированный фонд используемой в диагностике плановой, учётной, отчётной и другой информации должен всецело содержать показатели, которые не только объективно отражают протекающие на предприятиях (объединениях) производственно-хозяйственные процессы, но и, что невероятно важно, построенные на едином методологическом базисе по единой методике, др.

In the article the integrated fund used in the diagnosis of planning, accounting, reporting and other information should include indicators that objectively reflect not only those occurring in enterprises business processes, but also, importantly, are built on a single methodological basis a single method, etc.

Ключові слова: виконувана, ефективність, залежність, інтегрована економічна діагностика, інформаційні дані, об'єднання, початкова та якість

Ключевые слова: выполняемая, зависимость, интегрированная экономическая диагностика, информационные данные, качество, начальная, объединение, показатель, предприятие, цель, экономическая эффективность

Keywords: performed by, economic efficiency, dependency, is integrated economic diagnostics, information data, enterprise, association, the initial, quality

ВСТУП

Як свідчить наявний досвід і виконані дослідження праць учених-економістів [1-10], економічна ефективність виконуваної на підприємствах діагностики істотно залежить від якості початкової інформації. Зокрема, розширення сфери інтегрованої економічної діагностики та поглиблення економіко-аналітичних досліджень в умовах функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю науково-виробничих об'єднань і промислових підприємств можуть бути цілісно забезпечені тільки на основі подальшого удосконалення планової, нормативної та обліково-економічної інформації, а також посилення аналітичності первинної інформації (даних), ін.

МЕТА РОБОТИ полягає в удосконаленні інтегрованого фонду використовуваної у діагностиці планової, облікової, звітної інформації, яка повинна містити показники, які відображають господарські процеси, сформовані на цілій методологічній базі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічним базисом статті виступає діалектичний метод, положення теорії діагностики і управління. У процесі дослідження знаходили використання методи: абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків); монографічний (при дослідженні теоретичних і

практичних методик діагностики та управління); економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний (при оцінці стану діагностики в управлінні); групування (з метою опису практики діагностики, управління), ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

У зв'язку із цим, наприклад, на особливу увагу заслуговують пропозиції деяких фахівців щодо розширення аналітичності планової інформації, згідно із якими укрупнені розрахунки показників до технічного промислового фінансового плану підприємств і об'єднань повинні бути доповнені (замінені) виконуваними методом прямого рахунку на основі системи науково обґрунтованих норм та нормативів деталізованими розрахунками показників кінцевих результатів виробництва і використання виробничих ресурсів для усіх нижніх по ієрархії рівнів системи управління (цех, дільниця, бригада, робоче місце), відносно забезпечення стабільності оперативних планів й ряд інших пропозицій, реалізація яких дозволила б підвищити науковий рівень планування, домогтися його більшої безперервності, що позитивно відбилося б на систематичності (плановірності) аналітичних розрахунків і ін.

Вельми актуальним з точки зору вимог підсистеми діагностики в умовах функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю промис-

лових підприємств та науково-виробничих об'єднань стоїть питання і про удосконалення нормативних інформаційних даних. Підвищення наукової обґрунтованості норм у напрямку розвитку досягнення їх прогресивності, напруженості і економічності, використання у практиці нормування зведено-розрахункової нормативної документації, створення у системі управління підсистеми управління нормативним господарством, яка забезпечує єдине централізоване та комплексне управління великими за обсягом масивами норм і нормативів, які відносяться до числа важливих умов поглиблення та підвищення якісних характеристик і технічних параметрів діагностики і інше.

Істотне розширення можливостей підсистеми інтегрованої економічної діагностики у функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань може бути досягнуто за рахунок, подальшого удосконалення обліково-економічної інформації, і у першу чергу інформаційних даних, які формуються у функції (підсистемі) обліково-економічного забезпечення тощо. Над цією важливою проблематикою у даний час працюють багато учених та фахівців у області бухгалтерського обліку і інтегрованої (єдиної) економічної діагностики тощо.

Крім того, в умовах сучасної обробки інформації важливими напрямками удосконалення бухгалтерського обліку виходячи із вимог інтегрованої діагностики є: подальше удосконалення системи первинної документації у напрямку її типізації та уніфікації, усунення дублювання у показниках і включення відсутніх показників; застосування там, де це можливо, технічних носіїв інформації за умови їх відповідності сучасним вимогам до документів та записів у бухгалтерському обліку підприємств і господарських організацій; включення у первинну документацію економіко-аналітичних кодів, які впливають із методології інтегрованої економічної діагностики; удосконалення системи кодів витрат, які відносяться на виробничі та невиробничі рахунки, із метою встановлення зв'язку поелементних і постатейних угруповань витрат; подальше підвищення аналітичності обліку за рахунок упровадження пофакторного (відповідно до методології планування) аналітичного обліку витрат на виробництво та собівартості готової продукції, обґрунтованої деталізації загальноприйнятих рахунків бухгалтерського обліку, запровадження нових рахунків (наприклад, позабалансових рахунків для обліку виникаючих у поведінці системи збурень, рахунків для обліку ефективності заходів науково-технічного прогресу і інше); розширення сфери нормативного методу обліку витрат на виробництво; підвищення безперервності у обробці первинної документації; створення організаційно-технологічних можливостей доступу до показників, які формуються у системі бухгалтерського обліку, усередині прийнятого у даний час місячного циклу обробки інформації. У цілому удосконалення на підприємствах обліку повинно йти по шляху послідовного дотримання принципу інтеграції у обробці обліково-економічної інформації при збереженні та подальшому розвитку методологічних основ окремих

видів підсистеми бухгалтерського обліку, усунення загальної надмірності даних, ін.

ВИСНОВКИ

У будь-якому випадку інтегрований фонд використовуваної у діагностиці планової, облікової, звітної та іншої інформації повинен містити показники, які не тільки об'єктивно відображають такі, що протікають на підприємствах виробничо-господарські процеси, а й, що дуже важливо, побудовані на єдиній методологічній базі за єдиною методикою. Виконання зазначеної вимоги забезпечить досягнення необхідної сумісності цих показників на усіх досліджуваних у процесі діагностики рівнях управління та стадіях процесу виробництва. Організаційні умови забезпечення виконання найважливіших підсистем управління (планування, обліку, контролю, діагностики і регулювання) обумовлюють також необхідність диференціації загального інформаційного фонду на окремі види із метою формування різних інформаційних сукупностей, зокрема таких, як комплексна й локальна (тематична) інформація; постійна та змінна інформація; разова і періодична інформація; інформація усна, на «ручних» документах й на машинних носіях; інформація, яка передається від керівника до виконавців та у зворотному напрямку розвитку і інше. Відзначаючи гостру необхідність подальшого удосконалення інформаційних систем, на підприємствах виходячи із потреб діагностики, слід враховувати, що такі, які фіксуються у проектах цілі діагностики не повинні відриватися від існуючих організаційно-технічних можливостей й доцільності формування початкових інформаційних даних, ін.

Список використаних джерел

1. Гетьман, О.О. Економічна діагностика / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 307 с. – Бібліографія: с.287.
2. Загорна, Т.О. Економічна діагностика / Т.О. Загорна. – К.: Центр учбової літератури, 2007.-400с.-Бібліогр.: с.388-399.-ISBN 978-966-364-435-6.
3. Іванов, Ю.Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток / Ю.Б. Іванов, П.А. Орлов, О.Ю. Іванова. – Х.: "ІНЖЕК", 2008. – 352 с.
4. Кирич, Н. Б. Від стабілізації суспільного виробництва - до сталого розвитку суспільства / Н.Б. Кирич.-Тернопіль: ТДТУ ім. І. Пулюя, 2003.-203с.
5. Пономаренко, В.С. Стратегічне управління розвитком підприємства / В.С. Пономаренко, О.І. Пушкар, О.М. Тридід. – Х.: Вид. ХДЕУ, 2002. – 640 с.
6. Приймак, В.М. Прийняття управлінських рішень / В.М. Приймак. – Київ: Атіка, 2008. – 240 с. - Бібліографія: с. 201-204.
7. Раєвська, О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвська. – Х.: «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
8. Успенко, В.И. Управление проблемным предприятием / В.И. Успенко, В.М. Куклин, А.С. Захарченков. - Х.: Бурун Книга, 2010. – 336 с.
9. Хаустова, В.С. Оцінка вартості бізнесу суб'єктів господарювання: монографія / В.С. Хаустова, І.Г. Курочкіна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 268 с.
10. Цал-Цалко, Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко. – 2-ге видання, доповнене. – Житомир: Спілка економістів України, 2009. - 504 с.

КОНДРАТЮК

Оксана Іванівна
kondratk@ukr.net

УДК 338.47

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА

ЗУБКО

Тетяна Леонідівна
zubkotl@gmail.comINNOVATIVE COMPOSITION IN
PROVIDED COMPETITIVENESS OF THE
ENTERPRISEк.е.н., доцент, Київський
національний торговельно-
економічний університетк.е.н., доцент, Київський
національний торговельно-
економічний університет

У статті визначено значення інновацій в діяльності підприємств та їх вплив на формування конкурентних переваг. Зазначено, що при оцінці рівня конкурентоспроможності будь-якого підприємства слід обов'язково враховувати інноваційну складову зростання та розвитку підприємства. Відповідно, зроблено висновок щодо необхідності активізувати управлінські зусилля для залучення інноваційних здобутків. Описано динаміку обсягів фінансування інноваційної діяльності промисловості в Україні. Проаналізовано динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні.

В статті определено значение инноваций в деятельности предприятий и их влияние на формирование конкурентных преимуществ. Отмечено, что при оценке уровня конкурентоспособности любого предприятия следует обязательно учитывать инновационную составляющую роста и развития предприятия. Соответственно, сделан вывод о необходимости активизировать управленческие усилия для привлечения инновационных достижений. Описана динамика объемов финансирования инновационной деятельности промышленности в Украине. Проанализирована динамика прямых иностранных инвестиций в Украину.

The article identifies the importance of innovations in the activity of enterprises and their influence on the formation of competitive advantages. It is noted that in assessing the level of competitiveness of any enterprise it is necessary to take into account the innovative component of growth and development of the enterprise. Thereafter, it is concluded the necessity to intensify management efforts in order to attract innovative achievements. The dynamics of financing of innovation activity of industry in Ukraine is described. The dynamics of foreign direct investments in Ukraine is analyzed.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, потенціал

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, конкурентоспособность, потенциал

Keywords: innovation, Innovation, competitiveness, potential

ВСТУП

Тенденції розвитку сучасного світового ринку мають головну особливість, яка проявляється у безперервному збільшенні мінливості, нестабільності. Діяльність підприємства відбувається в умовах, коли стираються кордони між країнами, зростає взаємозалежність, а стрімкі зміни у зовнішньому середовищі призводять до непередбачуваності явищ, діапазон яких не обмежується тільки географічними, політичними та економічними бар'єрами. Підприємства стикаються з постійними змінами, які виникають на ринку та проявляються в загостренні конкуренції, змінах споживчих настроїв, процесах глобалізації. Сьогодні діяльність підприємствам здійснюється в умовах короткочасних конкурентних переваг, тому для того щоб вижити, необхідно вишукувати нові способи ведення бізнесу, а отже, необхідно навчитися бути інноваційним, для збереження за собою успіху, що можливо лише у випадку покращення результатів своєї діяльності за рахунок інноваційних змін на підприємстві.

Проблема інновацій сучасного підприємства є однією з ключових у галузі управління та входить до інтересів вчених і практиків. Так М. Портер, основними складовими ефективного розвитку вважає розвиток на основі виробничих факторів, розвиток на основі інвестицій та розвиток на основі інноваційної діяльності [1]. Мікаела Чик та Каролін Франкенбергер вважають, що підприємства не дивлячись на досягнуті успіхи повинні постійно тестувати свої бізнес-моделі на ефективність, та шукати нові напрямки [2]. Гайдук Л.А. вказує на неможливість підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств без активізації інноваційної діяльності [3, с. 22].

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1-13] свідчить, що роль інноваційного підприємництва вивчається багатьма науковцями. Численна кількість праць присвячена розгляду впливу інвестицій, що спрямовуються в інновації. Але, попри все це, немає єдиного висновку щодо напрямку формування інноваційного підприємництва як чинника впливу на конкурентоспроможність підприємств.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є визначення ролі інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств в умовах динамічних змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі діяльності підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для забезпечення стійкої конкурентної позиції необхідна постійна інноваційна активність підприємства, спрямована на удосконалення конкурентних переваг товарів (послуг). Саме на модернізацію галузей і виробництво конкурентних товарів з високою доданою вартістю, що забезпечують подвійний ефект, створюючи попит на наукові розробки всередині країни та підвищуючи їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, вказують у своїй статті Корнелюк Р., Харламов П. та Шишацький Є. [4].

Отже, модернізація діяльності, що відбувається за рахунок інтенсифікація інноваційної діяльності, є найважливішим фактором, що забезпечує розвиток і зміцнення позицій підприємства на ринку, та підвищує рівень його конкурентоспроможності.

Залежність між конкуренцією та інноваційною діяльністю носить складний характер, оскільки тут взаємодіє безліч різноспрямованих сил. Так з метою отримання стійких конкурентних переваг підприємства змушені шукати нові форми організації свого бізнесу, які сприятимуть підвищенню ефективності діяльності, що в свою чергу призведе до створених довгострокові конкурентні переваги. Тому, ринок диктує необхідність створення умов для широкого використання нововведень, посилення інноваційної активності в зв'язку з його відкритістю і посиленням конкуренції.

Саме інновації дають шанс підприємству на розвиток, можливість вийти на нові ринки, або збільшити частку на займаному. Використання інновацій, пов'язаних з впровадженням нових інноваційних продуктів або послуг на ринку, впровадження більш ефективного і рентабельного способу виробництва і т.д, це, в свою чергу, тягне за собою шанси на розвиток підприємств, вихід на нові ринки або збільшення частки на раніше завойованих.

Домогтися і утримати конкурентні переваги можливо лише за допомогою інновацій - це твердження стало аксіомою для сьогоденних підприємств. Так за визначенням М. Портера, саме інновації здатні створювати конкурентні переваги підприємств [1]. Іванова О.А., характеризує роль інновацій в досягненні конкурентоспроможності, виходячи з можливості підприємств отримати технологічного домінування на ринку і забезпечити перемогу в конкурентній боротьбі [5]. А Купцов М. в свою чергу вказує на зміни конкуренції між фірмами, де основою конкуренції в сучасному світі стали інновації у всіх напрямках бізнесу [6]. Як зазначає генеральний директор «Майкрософт Україна» Васильєва Н., конкуренція потрібна, щоб не орієнтовані на клієнтів гравці зникли з ринку і звільняли простір для нових і прогресивних [7]. Підприємства постійно повинні шукати нові шляхи розвитку, і, як казав Стів Джобс, невелика параноя не зашкодить, життєво важливо ставити під сумнів міцність фундаменту сьогоденного успіху, подумки готуючись до кончини компанії, навіть якщо зараз вона на піку популярності [2].

Багато науковців дотримуються думки, що однією з умов забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки є стан наукового потенціалу підприємств. Цей стан безпосередньо пов'язаний з розвитком наукових кадрів та науково-технічних робіт за головними напрямками. В гістограмі (рис. 1) наведено дані щодо виконання наукових та науково-технічних робіт за головними напрямками.



Рис. 1. Динаміка обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт за період 2005-2015 рр. (узагальнено за даними ukrstat.gov.ua)

Як бачимо, інновації завжди відігравали ключову роль в стимулюванні розвитку і конкурентоспроможності в бізнесі. Тому в умовах конкуренції у підприємств є більше мотивації до інноваційної діяльності, що дозволить їм випередити суперників і збільшити свою частку ринку.

На важливість інновацій вказує і те, що інноваційність безпосередньо впливає на ВВП, що доводить рейтинг Innovation Index від Bloomberg, який враховує інтенсивність досліджень і розробок, додану вартість продукції, що випускається, продуктивність економіки, ефективність «третинної» індустрії (маються на увазі інтелектуальні та інші галузі). Так, в першу десятку Innovation Index, за даними на початок 2016 р., входять Південна Корея, Німеччина, Україна, знаходиться на 41-му місці, між Латвією і Болгарією [4].

На залежність між інноваціями та ростом ВВП, вказує Костянтин Переденій, директор по роботі з державними та індустріальним сектором, який зазначає, що за останніми даними, 84% країн з топ-50 за рейтингом ВВП збігаються з топ-50 рейтингу найбільш інноваційних країн, який складається шляхом дослідження структури витрат на інновації та результатів, які вони приносять [8].

В свою чергу Бараш Л. робить акцент на тому, що Україна пішла шляхом деіндустріалізації і технологічної примітивізації економіки, про що свідчать показники ВВП, за якими Україна відстає від Білорусі в два рази, а від Польщі - в три рази, хоча ще недавно країна випереджала їх з економічного розвитку [9].

Необхідно враховувати такий момент, що час коли розвиток країни визначався ресурсною складовою пройшло. Сьогодні основою зростання є технології та інновації. Так Клаус Шваб, засновник і президент

Всесвітнього економічного форуму в Давосі, вказує на те, що зовсім скоро основою економічного зростання стануть не капітал або природні ресурси, а інновації і людська уява [4]. Купцов М. акцентує на тому, що на світовому ринку продукти інтелектуальної праці мають більш високу вартість у порівнянні з іншими видами продукції. На зміну землі і природних ресурсів в індустріальному суспільстві в якості домінуючих факторів виробництва приходять праця і капітал, а в сучасному суспільстві на перше місце поступово виходять знання та інтелектуальний капітал [6, с. 85].

В результаті вимоги сучасного виробництва і рівня конкуренції вивели на перший план головну і дуже важливу якість виробничої сили - його інтелект, з одного боку, а з іншого – знання і інформацію, як основні стратегічні ресурси економічної діяльності [10].

Що ж стосується України, то вона виступає в ролі експортера необробленого або мало обробленої сировини, а не готової продукції. Так, в аграрному секторі переважно експортується зерно, в деревообробній промисловості – ліс-кругляк, а не папір і меблі, в металургії - це необроблений метал або металобрухт. Навіть в сфері ІТ домінує аутсорсинг, тобто, по суті, робота на іноземні компанії, продукцію яких в Україні, так чи інакше, потім змушені купувати [9].

Давно доведено, що країни з ресурсно-орієнтованою економікою мають низький потенціал зростання. Сьогодні Україна, на жаль, відноситься саме до такого типу країн. Інноваційною діяльністю займається менше п'ятої частини промислових підприємств, а це в рази менше не тільки розвинених, але і багатьох країн, що розвиваються (рис. 2.).



Рис. 2. Динаміка загального обсягу фінансування інноваційної діяльності промисловості в Україні [10]

Україна належить до групи країн з дуже низьким рівнем високотехнологічної продукції в експорті (5%), в той час як в середньому в світі цей показник сягає 21% (Філіппіни - 65%, Ірландія - 41%, США - 32%, Росія - 13 %) [4].

Експорт високотехнологічної української продукції становить лише 6% загального експорту промислових товарів. При цьому основна ж його частка припадає на сировину і продукти низького ступеня переробки. Так, чорні метали в загальному обсязі експорту займають 21,2%, а вироби з них -

лише 3,6%; зернові культури складають 15,9% загального експорту, а готові харчові продукти - тільки 6,5% [10].

Зміщення акцентів з бездумного споживання ресурсів до їх більш раціонального, а головне - ефективного освоєння, має цілком очевидні причини. Інновації дають зовсім іншу якість виробленої продукції; стимулюють створення нових галузей локальних економік, розвиток ринку праці і сфери освіти; призводять до зниження витрат, економії і заміненості природних ресурсів; служать інструмен-

том для залучення інвестицій. Так Федулова Л.І. зазначає, що інвестування інноваційних процесів є ризикованим, але підприємці погоджуються на ризик, чекаючи в разі успіху додаткових доходів. Причому простежується залежність - чим на б більший успіх розраховує підприємець в майбутньому, тим на більші витрати він повинен погодитися тепер, при виборі інновації [11].

Інновації є найбільш ефективним каталізатором поживлення економіки, вони всебічно сприяють економічній реструктуризації і зростання продуктивності, а значить є одним з головних джерел економічного розвитку. Тому, замість того, щоб продовжувати вивозити з країни сировину і технологічно необроблені продукти, Україні необхідно зробити якісний технологічний ривок – спочатку шляхом залучення та освоєння зарубіжних технологій, а потім – завдяки розвинутому потенціалу освоєння – генерації і поширення власних проривних інновацій [10].

Отже, можемо зазначити, що важливий індикатор інноваційності країни – це інвестиції. Приплив капіталу не тільки служить грошовим паливом для розвитку наукомістких галузей, а й відображає стан бізнес-середовища в державі, наявність людських ресурсів і кваліфікованої робочої сили, стан внутрішнього ринку.

За даними ООН, в 2015 р. обсяг прямих іноземних інвестицій по всьому світу виріс в порівнянні з 2014-им на 36%, до \$ 1,7 трлн. При цьому країни, що розвиваються отримали \$ 741 млрд., що на 5% більше, ніж у 2014 р. [4]. Саме прямі іноземні інвестиції є найбільш затребуваною формою капіталовкладень, так як дозволяє реалізовувати великі проекти; крім того в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління і т.п. Динаміку прямих іноземних інвестицій наведено на рис. 3.

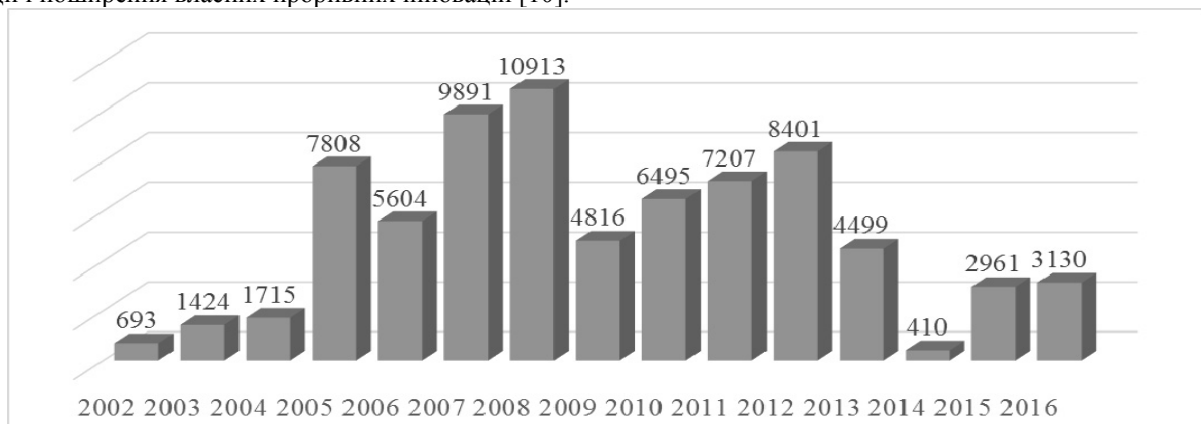


Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції в Україну з 2002 по 2016 рік, млн. долл. США [12]

Якщо порівняти дані рисунку 2 та 3 то побачимо, що на збільшення фінансування інноваційної діяльності промисловості впливає залучення прямих іноземних інвестицій.

Найбільше коштів на дослідження і розробки виділяє США. Згідно з даними рейтингу Global Competitiveness Index, Штати щорічно витрачають на науку \$ 405 млрд (до 2,7% ВВП). На другому місці Китай, в якому обсяги фінансування науково-дослідної діяльності становлять \$ 338 млрд. на рік (2,1% ВВП за паритетом купівельної спроможності). Японія виділяє на ці цілі \$ 160 млрд (3,67%). Для порівняння: в Україні за 2015-й з бюджету було направлено на підтримку досліджень 16 млрд. гривень, або всього 0,8 % ВВП. А за загальною кількістю інвестицій в наукові дослідження наша країна зайняла 76-е місце в світі [4].

Для визначення ефективності інновацій існує такий параметр, як коефіцієнт впровадження інновацій, який показує скільки відсотків від прибутку підприємства, виділяється на модернізацію, і впровадження нових технологій. І якщо вклад в інновації менше 15%, то підприємство приречене на загибель, так як дуже скоро його продукцію витіснять з ринку іноземні конкуренти.

Інноваційний тип конкурентної поведінки полягає також в розробці нових організаційних структур і форм господарювання і управління на підприємствах.

Процес реалізації інновацій охоплює практично всі сторони діяльності підприємства. Тому вірно, що під інноваційною діяльністю мається на увазі сукупність всіх заходів щодо створення, придбання, освоєння і поширення нових і вдосконалених видів продукції, послуг, технологій, сировини і матеріалів, методів організації виробництва та управління [6].

Також рівень інноваційності бізнесу розглядається через рівень інноваційної активності підприємств, які відповідно визначаються через показник питомої ваги інноваційно-активних підприємств.

Втім, інновації - це не тільки розробки. Приклад того ж Сінгапуру, а також Японії, Китаю, ОАЕ показує, що майже всі країни починали з боротьби з корупцією і масштабної чистки в держпараті. «Простий приклад - отримання будь-якої довідки. З новими технологіями того ж e-gov можна не тільки автоматизувати процес видачі потрібних документів, а й прибрати корупційну складову роботи держорганів...», - підкреслює Євген Кражан, директор з розвитку бізнесу на корпоративному ринку компанії «Київстар» [4].

Підприємства в руслі інноваційного розвитку, на світовий досвід, можуть створювати і отримувати цінність від своїх нових технологій за трьома базовими напрямками: через включення технології в свій існуючий бізнес, через ліцензування технології іншим підприємствам і через створення нових

підприємств у вигляді, наприклад, стартапів, які повинні використовувати технології на нових ділянках бізнесу [10].

Якщо подивитися на впровадження інновацій вітчизняними підприємствами, то найбільш активними є у фінансовій сфері ПриватБанк, в машинобудуванні «Південмаш», у вантажоперевезеннях «Нова пошта», в фармацевтиці «Фармак» [4]. Але, на жаль, сьогодні власники вітчизняних підприємств просто не зацікавлені в інвестиціях в інновації. Так Шепель В.І. вказує на те, що проблеми конкурентоспроможності вирішуються не за рахунок інновацій, а це дозволило б вивести підприємство на новий рівень, а за рахунок особистих зв'язків, і, звичайно ж, хабарів [13].

ВИСНОВКИ

Важливою особливістю розвитку підприємств у сучасних умовах є безперервне збільшення ролі інновацій для досягнення успіху, а постійні зміни у зовнішньому середовищі вимагають перегляду ролі і місця інновацій в діяльності підприємств. В свою чергу, стимулом для впровадження інновацій виступає конкуренція, завдяки якій у підприємств виникає імпульс до змін, гостре усвідомлення того, що тільки через ризик впровадження чогось нового, зусилля зробити крок вперед приведуть до розвитку. Тільки таким може бути шлях до інноваційного розвитку. Отже, конкуренція так чи інакше впливає на інноваційний процес, виступає одним з ключових стимулів для бізнесу до створення нововведень, різноманітних удосконалень з метою отримати додаткові доходи, збереження наявних переваг, та дозволяє знайти і реалізувати нові можливості.

Сьогодні інновації є одним з найбільш важливим для конкурентоспроможності нематеріальним активом в умовах глобального економічного розвитку. Відсутність інновацій на підприємстві означає його падіння в довгостроковій перспективі, тому потрібен каталізатор, яким є нововведення, що проявляються у різних формах, починаючи від нових продуктів і послуг і закінчуючи впровадження сучасних систем, які підтримують процеси управління.

Підводячи підсумки можемо зазначити, що в сучасних умовах інновації виявляються важливим інструментом, завдяки якому підприємство може подолати зовнішні загрози і стати дуже успішним і конкурентоспроможним на ринку. В даний час важливу роль в побудові сильної позиції на світовому ринку починають грати ресурси нематеріального характеру, а саме знань і інновацій.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкуренція: Учебное пособие / М. Портер. – М.: Изд. Дом. «Вильямс», 2001. – 236с.
2. Чик М. Стратегия «Обратная инновация»: учиться на достаточно хороших решениях [Електронний ресурс] / М. Чик, К. Франкенбергер – Режим доступу до ресурсу: http://www.cfin.ru/management/strategy/concepts/Business_Model_Navigator.shtml
3. Гайдук Л.А. Инновации как фактор обеспечения конкурентоспособности предприятий Украины / Л.А. Гайдук. // Научные работы НДФИ. – 2014. – №1 (66) – С. 22 – 28
4. Корнилюк Р. Спасти будущее: первый рейтинг инновационных компаний Украины [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк, П. Харламов, Е. Шишацкий // Журнал Forbs. № 5. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://forbes.net.ua/magazine/forbes/1416757-spasti-budushchee-pervyy-rejting-innovatsionnyh-kompanij-ukrainy>.
5. Иванова Е.А. Инновации как фактор повышения конкурентоспособности предприятия [Електронний ресурс] / Е.А. Иванова // Вестник Таганрогского института управления и экономики. – 2010. – № 1. – Режим доступу до ресурсу: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/innovatsii-kak-faktor-povysheniya-konkurentosposobnosti-predpriyatiy.pdf>.
6. Купцов М.М. Инновации как основа конкурентоспособности предприятия [Електронний ресурс] / М.М. Купцов // Современная конкуренция. – №5. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-kak-osnova-konkurentosposobnosti-predpriyatiya>
7. Васильева Н. Потенциал рынка инноваций в Украине [Електронний ресурс] / Н. Васильева – Режим доступу до ресурсу: <http://hub.kyivstar.ua/potentsial-rynka-innovatsiy-v-ukraine/>.
8. Передерий К. Как построить в Украине экономику инноваций [Електронний ресурс] / К. Передерий – Режим доступу до ресурсу: <https://delo.ua/tech/kak-postroit-v-ukraine-ekonomiku-innovacij-295863/>
9. Бараш Л. Инновации — безальтернативный путь развития Украины [Електронний ресурс] / Л. Бараш – Режим доступу до ресурсу: http://ko.com.ua/innovacii_bezalternativnyj_put_razvitiya_ukrainy_110277
10. Мосов С. Инновационный путь развития экономики Украины: Барьеры и инструменты [Електронний ресурс] / С. Мосов – Режим доступу до ресурсу: http://ru.golos.ua/ekonomika/innovatsionnyy_put_razvitiya_ekonomiki_ukrainy_barery_i_instrumenty_1521
11. Федулова Л.І. Менеджмент организаций: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.І. Федулова, І.В. Сокирник, В.В. Стадник, М.А. Йохна, О.С. Новикова, Є.Г. Рясних. – К.: Либідь, 2004. – 446 с.
12. Прямые иностранные инвестиции (Украина) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://index.minfin.com.ua/index/fdi/>.
13. Шепель В.І. Инновации и нанотехнологии в Украине [Електронний ресурс] / Василий Иванович Шепель – Режим доступу до ресурсу: <http://ubr.ua/business-practice/innovation-in-business/innovacii-i-nanotehnologii-v-ukraine-57142>.

ЗАСЛАВСЬКА

Ольга Ігорівна
olykin@ukr.netк.е.н., доцент,
Ужгородський
національний університет

УДК 336.71

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT TRENDS OF THE BANK PAYMENT CARD MARKET IN UKRAINE

У статті досліджено особливості здійснення розрахунків із застосуванням платіжних карток. Проведено аналіз показників розвитку ринку платіжних карток в Україні та подано оцінку факторів впливу на його функціонування. Висвітлено актуальні проблеми використання платіжних карток в Україні та запропоновано шляхи їх вирішення.

В статье исследованы особенности осуществления расчетов с применением платежных карт. Проведен анализ показателей развития рынка платежных карт в Украине и дана оценка факторов влияния на его функционирование. Освещены актуальные проблемы использования платежных карт в Украине и предложены пути их решения.

In the article are researched peculiarities of the use of payment cards. There is conducted an analysis of the payment card market development indicators in Ukraine and it is given an estimation of influence factors on its functioning. The article describes current problems of using payment cards in Ukraine and offers ways of their solution.

Ключові слова: платіжна картка, платіжна система, безготівкові розрахунки, комерційний банк, платіжний термінал, банкомат

Ключевые слова: платежная карточка, платежная система, безналичные расчеты, коммерческий банк, платежный терминал, банкомат

Keywords: payment card, payment system, non-cash payments, commercial bank, payment terminal, ATM

ВСТУП

Ринок банківських послуг розвивається під значним впливом інформаційно-комунікаційних технологій. Протягом останніх кількох десятиріч років завдяки їхньому прискореному розвитку та інтенсивному залученню у фінансово-кредитну сферу активно відбувалося поширення розрахунків за допомогою платіжних карток. Застосування карток при здійсненні платежів є своєрідною революцією в обслуговуванні клієнтів банків. Враховуючи їхні індивідуальні потреби розробляється та удосконалюється асортимент платіжних карток. Питання використання платіжних карток у системі безготівкових розрахунків неодноразово піднімалися у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: П. Ангеліні, Т.Я. Андрейків, В.А. Антонюк, О.Д. Вовчак, Г.Л. Вознюк, А. Грінспан, В. М. Кравець, С. Нсоула, В.М. Пиріг, А.Л. Поддєрьогін, Т.С. Смовженко, К. Фулленкамп, Д. Хамфрі, Д. Шоемейкер, В.А. Ющенко. Незважаючи на свою коротку історію платіжні картки на сьогодні вже охопили значний сегмент ринку, а тому дослідження даного питання, а також здійснення аналізу та оцінка використання платіжних карток в Україні є важливим і актуальним.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є обґрунтування практичних аспектів організації безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток, виявлення проблем їхнього застосування, а також визначення напрямів удосконалення функціонування ринку платіжних карток в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Серед них метод групування, порівняння та узагальнення, методи аналізу та синтезу – для аналізу здійснення безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток та оцінки факторів впливу на функціонування ринку платіжних карток; метод причинно-наслідкового зв'язку, абстрактно-логічний метод – для визначення напрямів удосконалення безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток.

Інформаційну базу роботи складають законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують проведення безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток в Україні, довідкові та статистичні матеріали Національного банку України та комерційних банків, Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем, наукові статті та

монографічні видання вітчизняних і зарубіжних авторів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Український картковий ринок швидко розширюється. Розрахунки за допомогою платіжних карток характеризуються низьким рівнем ризику та приносять стабільний дохід. Незважаючи на швидкі темпи розвитку карткового бізнесу в Україні, обсяги безготівкових карткових розрахунків у складі загального обсягу безготівкових розрахунків українських споживачів становлять близько 8 %, тоді як безготівкові карткові розрахунки громадян європей-

ських економічно розвинених країн – 80–90 %. Понад 2/3 готівки, що знаходиться в обігу, знята у банкоматах держателями платіжних карток замість їх використання у безготівкових транзакціях [9, с. 109].

Протягом 2013–2016 рр. спостерігалось стійке зменшення кількості платіжних карток, їхніх держателів, банкоматів, банків, що є членами платіжних систем, та термінального обладнання для здійснення розрахунків із використанням платіжних карток (табл. 1).

Таблиця 1

Дані про кількість клієнтів, платіжних карток та платіжних пристроїв [5]

	Кількість банків-членів карткових платіжних систем	Кількість держателів платіжних карток (тис. осіб)	Кількість платіжних карток (в обігу) (тис. шт.)	Кількість банкоматів	Термінали (шт.)	
					торгівельні	банківські
2013	143	49 719	69 726	40 350	192 331	28 891
2014	128	51 649	70 551	36 596	178 875	24 935
Темп приросту, %	-10,5%	3,9%	1,2%	-9,3%	-7,0%	-13,7%
2015	98	43 058	59 307	33 334	174 293	20 185
Темп приросту, %	-23,4%	-16,6%	-15,9%	-8,9%	-2,6%	-19,0%
2016	87	41 746	57 633	33 783	199 796	19 445
Темп приросту, %	-11,2%	-3,0%	-2,8%	1,3%	14,6%	-3,7%

На 1 січня 2017 р. загальна кількість платіжних карток в обігу, становила 57 633 тис.од. Із них – кількість активних карток, за якими була здійснена хоча б одна операція протягом року, складала всього 56 % від загальної кількості випущених в обіг. Вартим уваги є той факт, що за підсумками 2016 р. зросла кількість торговельних терміналів на 14,6 % або на 20 503 од. Збільшення кількості платіжних пристроїв у закладах торгівлі, харчування, сфері обслуговування свідчить про стимулювання безготівкових розрахунків за допомогою платіжних карток.

Зменшення кількості банків-учасників платіжних систем пояснюється масовим банкрутством та ліквідацією банківських установ в Україні у 2014–2016 рр. Так, із 97 діючих банків станом на 01.01.2017 р. 87 установ були учасниками внутрішньодержавних та міжнародних систем платіжних систем. Загалом ці банки обслуговували 41 746 тис. клієнтів. Сума операцій із застосуванням платіжних карток, емітованих банками України, протягом 2013–2016 рр. поступово зростала. Так, якщо станом на 01.01.2014 р. вона склала 916 027 млн. грн., то станом на 01.01.2017 р. – 1 610 260 млн. грн., що більше на 75,7 % [5].

Що стосується розвитку інфраструктури, то драйвером активізації використання безготівкових розрахунків в Україні в останні роки стало поширення Інтернет-магазинів та засобів здійснення платежів через Інтернет. Так, за даними ПрАТ «Український процесінговий центр» сучасним трендом на ринку платіжних карток у 2016 р. стало зменшення їхньої кількості з одночасним збільшення

кількості трансакцій (на 42 % у порівнянні з 2015 р.). Загалом через POS-термінал та Інтернет-мережу проходила кожна п'ята операція з картками. Серед послуг, оплачених «онлайн», переважали поповнення рахунків мобільних телефонів, грошові перекази, оплата комунальних послуг та зв'язку, погашення кредитів, купівля залізничних та авіаквитків [8].

У табл. 2 подано інформацію щодо кількості емітованих в Україні платіжних карток у 2013–2016 рр. за видами носіїв інформації, платіжною схемою, типами держателів та фінансових операцій.

За видами носіїв інформації із загальної кількості активних платіжних карток найбільша частка припадає на картки із магнітною смугою – у середньому 90 % протягом 2013–2016 рр. Ці картки характеризуються тим, що на магнітній смугі, розміщеній на звороті картки, записана інформація, яка зчитується в банкоматах та електронних платіжних терміналах. Щодо смарт-картки, то в неї вмонтований чип, який зберігає інформацію про власника та стан рахунку. Їх кількість як і частка щороку зменшувалась – з 623 до 74 тис. шт. та з 1,7% до 0,2 %, відповідно. Натомість зросла кількість (на 2340 тис. шт.) та частка (на 7,7 %) карток, які містять і чип, і магнітну смугу одночасно. Такі гібридні карти є сумісними з платіжними терміналами, в яких немає зчитувача смарт-карт. Протягом досліджуваного періоду набули поширення й віртуальні платіжні картки, які не мають фізичного носія та призначені для зручного та безпечного здійснення розрахунків виключно в мережі Інтернет. Їхня кількість збільшилась у 2,5 рази.

Таблиця 2

**Види та кількість активних платіжних карток, емітованих комерційними банками України
у 2013–2016 рр. [5]**

Види платіжних карток	2013	2014	2015	2016
За видами носіїв інформації (тис. шт.)				
з магнітною смугою	33 277	30 009	27 586	27 994
Частка, %	93,4%	90,8%	89,5%	86,4%
з магнітною смугою та чипом	1 536	2 370	2 766	3 876
Частка, %	4,3%	7,2%	9,0%	12,0%
з чипом	623	416	194	74
Частка, %	1,7%	1,3%	0,6%	0,2%
віртуальні	185	248	291	444
Частка, %	0,5%	0,7%	0,9%	1,4%
За платіжною схемою (тис. шт.)				
з дебетовою функцією	26 828	25 491	24 794	29 398
Частка, %	75,3%	77,1%	80,4%	90,8%
з кредитною функцією	8 793	7 551	6 044	2 991
Частка, %	24,7%	22,9%	19,6%	9,2%
За типами держателів (тис. шт.)				
корпоративні	390	356	390	467
Частка, %	1,1%	1,1%	1,3%	1,4%
особисті	35 232	32 686	30 448	31 922
Частка, %	98,9%	98,9%	98,7%	98,6%
За типами фінансових операцій (тис. шт.)				
з функцією видачі готівки	178	153	123	39
Частка, %	0,5%	0,5%	0,4%	0,1%
з функцією платежів та видачі готівки	35 263	32 654	30 430	31 906
Частка, %	99,0%	98,8%	98,7%	98,5%
з функцією платежів без видачі готівки	181	236	285	444
Частка, %	0,5%	0,7%	0,9%	1,4%

За ознакою схеми проведення платежів перевага належить карткам із дебетовою функцією. Так, якщо у 2013 р. їхня частка складала 75,3 %, то у 2016 р. вона зросла до 90,8 %. Зменшення кількості кредитних карток на 5802 тис. шт. пов'язано із загальним зниженням кредитної діяльності банків.

За типами фінансових операцій переважали картки з функцією платежів та видачі готівки одночасно. Протягом 2013–2016 рр. їхня частка коливалась у межах 98,5–99%. Що стосується держателів, то традиційно переважна більшість платіжних банківських карток належить фізичним особам. Їх частка перевищувала 98 % протягом усього аналізованого періоду [5].

Кожна банківська установа прагне збільшити кількість держателів платіжних карток, удосконалюючи при цьому різноманітні умови оперативності та безпечності їхнього обслуговування. В Україні лідером за кількістю випущених платіжних карток є ПАТ КБ «Приватбанк». На частку банку припадає 52 % усіх випущених платіжних карток в Україні. Чільне місце ПАТ КБ «Приватбанк» пояснюється величезною мережею відділень і власних банкоматів. Крім того, банк є лідером у впровадженні нових технологій. Його картки Visa payWave та MasterCard PayPass/Contactless надають можливість безконтактного проведення оплат шляхом піднесення картки до платіжного термінала. ПАТ КБ «Приватбанк» дає можливість держателям карток дистанційно керувати своїми рахунками за допомогою мобільного телефону

та через мережу Інтернет за допомогою сервісів «SMS-банкінг» і «Приват24». Крім того, у 2016 р. на ПАТ КБ «Приватбанк» припадало 58 % усіх POS-терміналів на ринку [4]. На другому місці з великим відривом знаходиться АТ «Ощадбанк» з результатом 17 %. Третє місце посідає АТ «Райффайзен Банк Аваль», частка якого на ринку платіжних карток в Україні у 2016 р. складала 8 %. У десятку банків-емітентів платіжних карток також увійшли: АТ «УкрСиббанк», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «Альфа-Банк», ПАТ «Укрсоцбанк», АБ «Укргазбанк», ПАТ «А-банк» та АТ «Укркрексібанк». Частка решти банків, яких за підсумками 2016 р. налічувалось 86, складала 9 % [5].

Одним із факторів, що ускладнюють поширення в Україні безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток, є нерівномірний економічний розвиток регіонів. Дослідження регіонального розрізу щодо кількості платіжних карток та інфраструктури їх обслуговування показало, що найвищі показники демонструють м. Київ та Дніпропетровська область. Станом на 1 січня 2017 р. у Києві знаходилося в обігу емітовано 16 % платіжних карток від їхньої загальної кількості по Україні або 9,3 млн. шт., а у Дніпропетровській області – 13 % (7,2 млн. шт.). Така ситуація пояснюється розвиненістю фінансової, промислової, виробничої, торгівельної та соціальної сфер у даних регіонах, а, відповідно, й попитом на платіжні картки з боку населення та роботодавців. До лідерів також можна віднести Донецьку (7 %),

Харківську (7 %), Львівську (6 %), Одеську (6 %) та Київську (5 %) області [5]. Наявний розвиток інфраструктури все ще недостатньою мірою забезпечує належний рівень використання платіжних карток та зменшення готівкових розрахунків, а тому існує значний потенціал для розвитку цього сегмента ринку.

На сьогоднішній день платіжна картка є найбільш затребуваним банківським продуктом. Згідно з дослідженнями компанії GfK Ukraine 58 % українців використовували платіжні картки при розрахунках. Загалом за допомогою платіжних карток найбільш активно розраховуються користувачі віком від 20 до 49 років, жителі великих і середніх міст, працюючі громадяни та студенти, а також населення із середніми і вище доходами [10].

У цьому контексті варто наголосити на негативній демографічній тенденції в Україні, яка опосередковано впливає на рівень використання платіжних карток. Скорочення чисельності населення супроводжується зростанням кількості осіб пенсійного віку. А за віковою структурою користувачів платіжних карток саме ця категорія має найбільшу частку зпоміж тих, хто не користується платіжними картками. Крім того зовнішня трудова міграція також призводить до втрат населення працездатного віку, а, відповідно, і активних користувачів платіжних карток.

На забезпечення стабільного розвитку ринку платіжних карток впливає рівень фінансової грамотності населення країни. Більшість громадян користуються лише базовими послугами та не зацікавлені в отриманні більшого обсягу інформації про фінансові продукти. Варто також враховувати менталітет населення, адже українці більшою мірою звикли розраховуватися готівкою. Це пояснюється слабкою довірою до фінансової системи загалом або простим нерозумінням того, як користуватися фінансовими послугами.

Розвиток інформаційних технологій здійснює суттєвий вплив на привабливість ринку платіжних карток, дозволяє пришвидшити процес обробки документів, ведення операцій, збільшити кількість клієнтів банківської системи. Завдяки розвитку Інтернету взаємозв'язок між клієнтом і банком стає більш оперативним і сприяє розвитку банківського обслуговування.

Економічні фактори відображають можливості та здатність наявних і потенційних клієнтів ринку платіжних карток підвищувати рівень своїх доходів та здійснювати оплату різноманітних товарів та послуг. У період економічного підйому, зниження рівнів інфляції та безробіття доходи населення зростають, що приводить до підвищення купівельної спроможності населення та зростання вірогідності розрахунків за допомогою платіжних карток.

Необхідною умовою поширення використання в Україні платіжних карток є опанування вітчизняним ринком світових новацій у цій сфері. У рамках такої стратегії поширення набуває технологія безконтактних платежів (PayPass), що вже активно використовується на українському ринку і навіть запроваджена у київському метрополітені. Крім того, банки

уніфікують види платіжних карток, розпочавши випуск «комбікарт» (одна картка на декілька рахунків), а також активно супроводжують емісію карток чисельними програмами лояльності та ко-бренд програмами (спільними проектами банків-емітентів із постачальниками товарів або послуг). При цьому важливими напрямками удосконалення технологій платіжних карток зараз є підвищення безпеки їх використання та прискорення обробки транзакцій по банківських картках у сфері електронної комерції.

Одним із перспективних напрямів розвитку ринку платіжних карток є активне просування на банківському ринку прямого кредитування (Peer to peer lending). P2P або пряме кредитування, рівноправне кредитування – надання кредитів вкладниками безпосередньо позичальникам без проміжних етапів акумуляції кредитних ресурсів банками. Наразі розвиток такого кредитування вважається найбільш прогресивним інструментом фінансування розвитку малого та середнього бізнесу та інноваційних стартапів саме для країн, що розвиваються та стикаються з проблемами стійкості та ефективності банківських систем. За кордоном цей сегмент ринку вже має сформовану інфраструктуру, стандартизацію та активно використовується для стимулювання посткризового відновлення економіки. Його обсяги у світі зростають доволі високими темпами: з 1,2 млрд. дол. у 2012 р. до 64 млрд. дол. у 2016 р. В Україні таке кредитування також активно починає розвиватись на базі платіжних карток. Станом на кінець 2016 р. його обсяг оцінюється в 5 млрд. грн. [3].

Структура сучасного ринку платіжних карток України свідчить, що близько 80 % – це картки міжнародних платіжних систем, передусім MasterCard і VISA. Частка внутрішніх платіжних систем становить приблизно 20 %. До внутрішніх українських платіжних картокових систем належать Національна платіжна система «ПРОСТІР» та УкрКарт. Платіжна система «ПРОСТІР» створена Національним банком України. До ребрендингу, проведеного у 2016 р., вона мала назву Національна система масових електронних платежів. Загальна кількість платіжних карток системи «ПРОСТІР» становить близько 1,1 млн. штук, з них 20 % є активними. Станом на початок 2017 р. 44 комерційні банки України були учасниками цієї системи [6]. УкрКарт працює переважно як процесінговий центр для ряду банків. Послугами УкрКарт на сьогодні користуються 19 фінансово-кредитних установ, а кількість емітованих карток перевищує 1 млн. штук [7].

Перспективним напрямом розвитку вітчизняного ринку платіжних карток залишається розбудова національної картокової системи. Платіжна система «ПРОСТІР» позиціонується як альтернатива міжнародним платіжним системам, яка дає банкам та їх клієнтам змогу скоротити свої витрати. Крім того, вона має вберегти українські банки від валютних ризиків при транзакціях. Створення «ПРОСТОРУ» – одне зі свідчень, що найближчими роками готівковий ринок України буде активно мінімізовуватись як заради боротьби з «тіньовою» економікою, так і заради осучаснення засобів платежів і розрахунків у

країні [1, с. 54]. У даний момент система розвивається досить динамічно і має необхідну інфраструктуру, хоча так і не досягла домінуючого положення на внутрішньому ринку.

Розвиток власної системи платежів має три явних переваги. По-перше, це відсутність необхідності резервувати валюту на рахунках іноземних платіжних систем, а також можливість істотно економити на комісійних. По-друге, внутрішня регуляторна політика може бути більш гнучкою, не прив'язаною до глобальних вимог. По-третє, національна платіжна система – це завжди більша відповідність специфіці національного ринку, соціальному профілю своєї клієнтської аудиторії.

Як результат, собівартість транзакцій може бути набагато нижче, а кількість активних користувачів збільшуватиметься, тобто зростатиме частка прозорого і контрольованого ринку фінансових операцій [2].

Крім того, вітчизняні платіжні системи «ПРОСТІР» та «УкрКарт» мінімально потерпають від шахраїв. Щоправда, здебільшого це пояснюється їх дуже малим поширенням на ринку, що обумовлено слабким розвитком інфраструктури. Загалом за умови правильної мотивації щодо емісії державних платіжних карток комерційними банками, їх адаптації до існуючої на ринку інфраструктури, модернізації, імплементації сучасного інструментарію, підтримки розвитку електронної комерції картки національних платіжних систем можуть охопити помітну частку ринку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, із метою активізації здійснення безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток варто зосередити увагу на усуненні технічних проблем їхнього застосування, підвищенні привабливості для споживачів, розвитку нормативно-правового забезпечення та інфраструктури ринку платіжних карток, а також покращенні інформаційного забезпечення та підвищення фінансової грамотності населення у сфері використання платіжних карток.

Активізація використання платіжних карток – це прогресивний напрям підтримки економічного зростання у сучасних умовах, що відповідає поточним тенденціям світових фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Бублик Є.О. Ринок платіжних карток в Україні: перспективи та обмеження розвитку / Є. Бублик // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 3. – С. 51-65.
2. Лавальє Е. Як прокласти шлях на ринок безготівкових платежів / Е. Лавальє // Forbes-Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua>.
3. НБУ ініціює врегулювання питання Р2Р кредитування [Електронний ресурс] // Економічна правда. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/04/26/590781>.
4. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://privatbank.ua>.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Національної платіжної системи «ПРОСТІР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prostir.gov.ua>.
7. Офіційний сайт ПАТ «Українська національна розрахункова картка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrcard.com.ua>.
8. Офіційний сайт ПрАТ «Український процесінговий центр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://upc.ua>.
9. Туманцова О.В. Реалії та перспективи розвитку системи електронних переказів в Україні / О.В. Туманцова // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 9(2). – С. 108-111.
10. Яблоновський Д. Як споживачі реагують на нові банківські та небанківські послуги / Д. Яблоновський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua>.

ЛОУКОСТ – ПОЛІТИКА ЦІНОЮ 2 МЛРД. ГРН.

Генеральний директор ДП МА «Бориспіль» Павло Рябікін публічно представив усі нюанси перемовин з RYANAIR.

Розпочав свою доповідь Рябікін з сьогоднішніх можливостей летовища. За словами гендиректора, сьогодні аеропорт відображає хабову модель розвитку, співпрацює з більш ніж **50 авіакомпаній**, обслуговує **8,65 пасажирів на рік** і приносить **1,5 млрд. грн. прибутку**. Також керівництво планує вкласти 10 млрд. грн. на розвиток інфраструктури аеропорту, з яких частина – власні кошти, і частина – кредитні.

Пріоритетна політика «Борисполя» спрямована на оптимізацію пропускних можливостей до 2 млн пасажирів, додаткові виходи на посадку, розширення зони отримання багажу, реконструювання льотної зони, розширення трансферної зони, розширення процесору, облаштування паркінгу, значне подовження Галереї. У зв'язку з ситуацією у країні та безпекою пасажирів як безумовною цінністю, планується значне посилення системи безпеки, а саме застосування у роботі 20 баз даних та модернізація пропускного контролю та огляду.

З огляду на найближчі плани розвитку летовища, Рябікін пояснює в чому саме неприйнятні для «Борисполя» вимоги RYANAIR.

По-перше, пропозиції RYANAIR досить мінімальні: рейси у другорядні аеропорти з низькою частотою польотів (Ейндховен – 3 рейси, Скавста – 4 рейси, Станстед – 5 рейсів, Манчестер – 3 рейси).

RYANAIR для «Борисполя» – лише 1,5 % пасажиропотоку і 0,5 % доходу.

Окрім малої вигоди для українського аеропорту, RYANAIR висуває ультимативні вимоги щодо яких «Бориспіль» намагається вести переговори. Дані умови не можуть бути прийнятими, оскільки порушують українське законодавство, і вимагають регулювання Англійським правом.

Для більшого розуміння, наводимо конкретні вимоги RYANAIR, що є протизаконними:

- Безкоштовна аеронавігація;
- Безкоштовні стоянки для таксі;
- Безкоштовні площі для реклами;
- Безкоштовна оренда площ в терміналі;
- Безкоштовна система прийому багажу;
- Безкоштовні офіси для продажу авіаквитків;
- Безкоштовна земля для будівництва готелю;
- Закріплення місць стоянок літаків;
- Безкоштовні офіси для служби оренди автомобілів;

– Єдина ставка аеропортового збору \$7,5 на пасажирів на 4 роки;

– Виплата аеропортом 35% прибутків із доходів магазинів Duty-free;

– 60-денне кредитування з боку аеропорту (не відповідає вимогам щодо фінансової дисципліни);

– Арбітраж – Англійський суд.

Законодавство, яке порушується RYANAIR:

– Європейське законодавство (Guidelines on State aid to airports and airlines, 2014/C 99/03);

– Вимоги суперечать Господарському кодексу України (ч. 5 ст. 75);

– Застосування різних цін чи різних умов до рівнозначних угод є порушенням п. 2 ч. 2 ст. 13 ЗУ «Про захист економічної конкуренції»;

– Порушення ЗУ «Про запобігання корупції» (ч. 2 ст. 28);

– Порушення Постанови КМУ №297 від 11.04.2017;

– Вимоги суперечать Статуту ДП МА «Бориспіль» (п. 4.4);

– Положення про застосування знижувальних коефіцієнтів до аеропортових зборів (від 05.05.2017 №35-10/4-47).

Як висновок, Рябікін назвав розмір втрат аеропорту внаслідок прийняття умов RYANAIR. Якщо у іншого авіаперевізника за маршрутом Київ-Лондон сума аеропортових зборів в перерахунку на 1 пасажирів сягає від \$20, то RYANAIR вимагає встановити **єдиний аеропортовий збір за 1 пасажирів у розмірі \$7,5**. Внаслідок цього, авіакомпанії вимагатимуть встановлення рівних умов, тобто єдиного збору в \$7,5 за одного пасажирів і для них, що понесе **утрачену вигоду для «Борисполя» близько 2 млрд. грн. щороку**. Це доводить невідповідність контракту.

Для зменшення обурення українців, Рябікін запевнив, що наразі якнайменше з 5 авіакомпаніями ведуться переговори, з яких – **лоукости**, що означає **наявність альтернативи**.

Наостанок свого виступу Рябікін додав: «Я дотримуюсь своєї позиції і буду її дотримуватись до кінця, навіть якщо це спричинить моє звільнення».

Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"

ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ ЧИ НЕГЛАСНА СЛІДЧА ДІЯ: ТОЧКА ЗОРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Питання провокації злочину найчастіше згадується у справах про дачу чи одержання хабаря та у справах, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. І найчастіше за все провокацію відносять до правоохоронців, оскільки у судовій практиці нерідко зіштовхувались із ситуацією, коли вчинення

людиною злочину спровоковано працівниками міліції або інших правоохоронних органів. Тож необхідно чітко розуміти, де саме провокація злочину, а де негласна слідча дія правоохоронних органів.

Поняття «провокація», що надається в кримінальному законодавстві, полягає у **спонуканні особи до**

вчинення злочину, котрий вона б, можливо, не вчинила без такої провокації.

Найдоцільніше розглядати поняття «провокація» з точки зору *психології*. За наукою, *провокація являє собою дію чи ряд дій з метою викликати зворотну реакцію особи*, яка, як правило, несе тяжкі наслідки. Провокація є одним з найвищих проявів мистецтва людського спілкування, який за своїм змістом покликаний прямо чи непрямо вплинути на дії людини.

Європейський суд з прав людини виключає відповідальність особи за злочин, вчинений *з провокацією зі сторони правоохоронних органів*. Та незважаючи на те, що **Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод** та протоколи до неї є *частиною національного законодавства України*, вітчизняні суди не в повній мірі зважають на норми цього документу, а то й зовсім ігнорують останній.

Поряд з цим **Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»** регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення **Європейського суду з прав людини** у справах проти України. Важливою є **ст. 17 Закону**, що передбачає застосування судами Конвенції та практики Європейського суду з прав людини, як джерела права, а **ст. 18 цього Закону** визначає порядок посилання на Конвенцію та практику Суду.

Європейський суд з прав людини не забороняє використовувати у кримінальному провадженні докази, що були отримані в результаті проведення негласних слідчих дій, наприклад, операцій під прикриттям чи контрольованої поставки. Втім, **ЄСПЛ забороняє судам використовувати докази, отримані в результаті провокації правоохоронців**. Тому проведення заходів, пов'язаних, наприклад, із використанням негласних агентів, повинне супроводжуватися відповідними гарантіями.

У цій частині ЄСПЛ виділяє **дві групи гарантій**. *Перша* стосується заходів, які вживаються безпосередньо на етапі здійснення контролю за вчиненням злочину. *Друга* – це процесуальні гарантії на стадії розгляду справи у суді.

Контроль за вчиненням злочину має місце у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин. **Він проводиться в таких формах:**

- контрольована поставка;
- контрольована та оперативна закупка;
- спеціальний слідчий експеримент;
- імітування обстановки злочину.

Контроль за вчиненням злочину полягає у перевірці за рішенням прокурора відомостей про готування вчинення або про вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину в формі контрольованої поставки, контрольованої або оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину, порядок та тактика проведення яких визначається законодавством та міжнародними договорами України.

Згідно чинного **Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»** підрозділи, що здійс-

нюють оперативно-розшукову діяльність мають право проводити операції з контрольованого вчинення діянь з метою виявлення та фіксації факту вчинення певних видів злочину.

Необхідно зазначити, що контроль за вчиненням злочину може входити до **оперативної комбінації**.

Законодавство не надає визначення даного поняття, та все ж воно існує.

Найбільш точним, на нашу думку, є тлумачення **А.А. Михайличенка**. На думку вченого, **оперативна комбінація** – це спосіб вирішення оперативного завдання, створення умов для проведення оперативно-розшукових дій та невід'ємний елемент оперативно-розшукової тактики, який включає в себе сукупність тактичних прийомів, методів, модельованих оперативними співробітниками з урахуванням ситуації, яка склалась, різних способів виконання, застосування яких впливає на вирішення поставленого завдання.

Та важливим є те, що під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, котрий вона не вчинила б, якби слідчий цьому не посприяв. Речі та документи, що були здобуті у такий спосіб, не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

Згідно чинного законодавства, провокація підкупу, тобто дії службової особи з підбурення особи на пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, щоб потім викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду, – *карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, та зі штрафом від двохсот п'ятдесяти до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян*.

Те саме діяння, вчинене службовою особою правоохоронних органів, – *карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років та зі штрафом від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян*.

Відповідно до **ч. 4 ст. 27 Кримінального кодексу України** *підбурювачем* є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину.

Провокація (підбурювання) до вчинення злочину з боку правоохоронців є порушенням **п.1 ст.6 Конвенції**.

«Українські судді не люблять цієї норми і невідомо чому посилаються на правові позиції пленуму Верховного Суду України, які не є керівними. На превеликий жаль, аналізуючи судову практику (а я почав займатися цією проблемою близько 2-х років тому), можу з упевненістю заявити, що адвокати, прокурори, судді не допрацьовують в цьому напрямку, не вивчають це питання та не бажають на практиці застосовувати норми Європейської Конвенції. У свою чергу працівники правоохоронних органів не бажають застосовувати ці положення на практиці. Не-

рідко останні вчиняють дії, направлені на маскування провокацій зі свого боку, що при розгляді кримінального провадження призводить до ускладнення побудови певної правової позиції захисника. І хоч на законодавчому рівні задекларована змагальність сторін, насправді нею і не пахне», – розповідає суддя Апеляційного суду Київської області **Олег Володимирович Ігнатюк**.

Суддя зазначив, що при перегляді справ про злочини, вчинені внаслідок провокації правоохоронними органами, слід звернути увагу на **чотири фундаментальні рішення ЄСПЛ**, «Тейшейро де Кастро проти Португалії», «Раманаускас проти Литви», «Баннікова проти Російської Федерації», «Веселов та інші проти Російської Федерації».

У справі «Тейшейро де Кастро проти Португалії» винесено вирок засудженому за перевезення наркотиків, оснований на показаннях двох поліцейських, котрі спровокували його до здійснення злочину.

Суддя Ігнатюк провів межу між неналежними діями працівників поліції в ході контрольованої закупки та діями звичайних агентів, які діють під прикриттям з метою отримання доказів щодо вчинення особою злочину без активного підбурювання до його вчинення. Заборона підбурювання поширюється як на працівників поліції, так і на осіб, які діють за їх вказівкою. Перед проведенням контролю за вчиненням злочину працівники правоохоронних органів повинні: володіти достатнім обсягом інформації про причетність особи до вчинення злочину; вступати у злочин лише на етапі його підготовки або вчинення; поведінка агентів повинна бути пасивною.

Про активну поведінку, яку може бути розцінено як провокація, може свідчити самостійне звернення до особи, повторні пропозиції після відмови особи, наполягання, що пояснюються в рішенні ЄСПЛ у справі «Раманаускас проти Литви». Справа полягала у тому, що заявник скаржився на використання в

кримінальній справі доказів, отриманих унаслідок підбурювання з боку поліції, що порушило його право на справедливий судовий розгляд справи щодо нього.

У справі «Баннікова проти Російської Федерації» (проведення співробітниками органів федеральної служби безпеки оперативно-розшукового заходу у вигляді перевіркової закупки, котре призвело до скоєння громадянкою злочину, пов'язаного із незаконним збутом наркотичної речовини), заявниця у своїй скарзі в ЄСПЛ стверджувала, що її визнали винною у вчиненні злочину, спровокованого правоохоронними органами через агента-провокатора й що вона не вчинила би злочину без їхнього втручання.

Європейський Суд з огляду на справи, ухвалив, що використання особливих методів ведення слідства – зокрема, агентурних методів, – не може саме по собі порушити право на справедливий розгляд. Ризик підбурювання з боку співробітників міліції, викликаний зазначеними методами, означає, що їхнє використання має бути суворо регламентованим. А в частині розгляду заяви про провокаційні дії, спрямовані на спонукання вчинення злочину з метою його викриття, Європейський Суд, звертає увагу на те, чи був би вчинений злочин без втручання органів влади.

На основі розглянутих матеріалів усіх справ, **Європейський Суд** визнав, що підбурювання з боку поліції має місце лише там, де задіяними особами – є посадові особи, співробітники служб безпеки або особи, що діють за їх розпорядженням – не обмежувані фактично необхідною пасивною слідчою діяльністю, а такі, що здійснюють такий вплив на особу, як підбурювання до вчинення злочину, що в іншому випадку не був би вчинений, з метою забезпечити докази й почати карне переслідування.

Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"

КІБЕРАТАКА В УКРАЇНІ

Кібератака на український бізнес

10 липня 2017 року Торгово-промислова палата України зібрала фахівців у сфері бізнесу для обговорення «гарячої» теми – наймасштабнішої кібератаки на українські підприємства.

Обговорення розпочав Президент ТППУ Геннадій Чижиков, і своїми коментарем щодо теми висловив думку більшості присутніх: «Наразі ми маємо більше питань, ніж відповідей». Це дійсно так, оскільки системи захисту українських підприємств виявились аж надто вразливими і піддалися нападу хакерів, що спричинило затримку робочих процесів установ.

Також окреме місце в обговоренні зайняло питання щодо форс-мажору: чи є кібератака форс-мажором та як це довести?

«У переліку обставин непереборної сили кібератака досі не значилась – тому нам довелося гідно приймати виклик і шукати правильне рішення в рамках закону. Починаючи з 27 червня 2017 р. юристи ТПП України надали вже понад 1000 консультацій на запити щодо підтвердження форс-

мажорних обставин у зв'язку із кібератакою. Ми й досі щодня продовжуємо отримувати понад 100 запитів на консультації. Торгово-промислова палата свідомо взяла на себе роль «голосу» бізнесу до влади і запрошує всіх об'єднати зусилля в пошуку найефективніших рішень захисту кожної окремої компанії зокрема та держави в цілому», – зазначив Чижиков.

Щодо форс-мажорних обставин позицію ТППУ висловила Алла Нестеренко – директор Дирекції правового забезпечення діяльності ТПП України:

«Торгово-промислова палата України зможе засвідчувати факти форс-мажорних обставин тільки на підставі документів, отриманих від Кіберполіції. На наш погляд, це має бути довідка або витяг про відкриття кримінального провадження. Для можливості оперативного реагування на численні звернення та використання достовірної інформації при засвідченні форс-мажорних обставин стосовно ситуації навколо кібератаки, ТПП України звернулася до Кіберполіції з проханням надати офіційне підтвердження термінів (дат початку та закінчення) здій-

нення кібератаки на корпоративні та мережі органів влади, а також роз'яснення, що є юридичною підставою, підтверджуючою здійснення кібератаки на мережі суб'єктів господарювання».

Занепокоєння ситуацією, що склалась висловив і керівник проектів та програм Департаменту безпеки Національного Банку України Антон Кудін: «Причина швидкого розповсюдження та вдалої атаки – невідповідність систем захисту. Нацбанк зробив висновки і буде підвищувати вимоги до кібербезпеки всередині установи за двома напрямками. По-перше, ми плануємо створити центр реагування на комп'ютерні інциденти, а по-друге, – розробимо нові правила для забезпечення безпеки інформації у банківській системі». Також він повідомив фахівців, що дана атака не була одно актовою дією, а є системною стратегією. За його словами, та кібератака, котру ми обговорюємо, розпочалась ще на початку 2017 року і зараз в модифікованому вигляді нанесла удар на завчасно виявлені слабкі місця.

Вчений секретар Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова Олександр Корнейко повідомив, що кібератаки розпочались ще задовго до 2017 р.. На його думку, перші схожі атаки мають початок з виборів Президента України у 2015 р. і ситуація, що склалась нині, – «показова вистава», адже при можливостях вірусу постраждали саме бізнес-структури, що означає, що метою не було отримати котрусь конфіденційну чи таємну інформацію.

«В Україні нині достатньо підготовлених кадрів та є накопичений досвід – фахівців із кіберзахисту готує понад 30 вітчизняних вищих навчальних закладів. Нам варто розвивати державно-приватне партнерство, адже поки що бізнес та держава знаходяться по різні сторони фронту, а треба об'єднувати зусилля і допомагати один одному. Ми переможемо, бо правда за нами», – додав Корнейко.

Найбільше питань у фахівців було до Геннадія Дубка – заступника начальника Департаменту кіберполіції Національної поліції України, адже найбільшою складністю для підприємців виявилось звичайне фіксування інфікування комп'ютерних систем працівниками кіберполіції.

«Працівники кіберполіції є у кожному регіоні України – їх можна викликати на підприємство, що постраждало для фіксування факту кібератаки. На сьогоднішній день в департамент кіберполіції звернулися близько 3 тисяч осіб. З офіційними заявами – вже понад 1,5 тисячі. Близько 200 заяв подали підприємства державного сектора, всі інші – приватні підприємці. Нині правоохоронними органами ведеться розслідування: ми шукаємо причетних до організації кібератаки», – повідомив Дубок. Також за словами службовця, департамент спрямував усі сили на розробку нової системи обслуговування населення у подібних ситуаціях.

До обговорення долучились і представники найбільших компаній, котрі зазнали втручання у роботу електронних систем.

Про особливості робочого процесу під час масштабної кібератаки розповів голова Авіаційного комітету при ТПП України, перший заступник

генерального директора Міжнародного аеропорту «Бориспіль» Євген Дихне: «Після кібератаки всі підприємства змушені жити по-новому, а це значить – витратити багато грошей на безпеку та вибудовувати систему управління підприємства по-іншому. «Бориспіль» працює по-новому з січня цього року. До кібератак на підприємстві готувалися ще з грудня, тому напад вдалося оперативно відбити. Аеропорт не припинив свою роботу і кілька днів працював не використовуючи дата центр. Крім електронних систем надважливим є й людський фактор – пильність персоналу. Також треба підвищувати рівень корпоративної культури. Постраждалі від вірусу підприємства можуть за лічені години «підняти» свою роботу, якщо попередньо побудувати альтернативну робочу мережу. Мета – не вберегтися від усіх можливих кібератак, а побудувати менш вразливу мережу та забезпечити її швидке відновлення після локальних зупинок».

Рішення підприємства про перехід на «ручний режим» роботи було єдиновірним і це допомогло уникнути більшого ураження і, відповідно, більш негативних наслідків. На думку Дихне, завжди треба бути готовим до найгіршого сценарію розвитку подій, але ще важливіше – завчасно розробити план дій щодо подолання проблеми.

За словами заступника голови правління «Приватбанку» Олександра Дрелінга, через кілька тижнів в Україні прогнозують нову хвилю кібератак, націлену на комп'ютерні мережі, що працюють на операційній системі Linux, а це 70 % ринку: і банківського, і державного. Щоб мінімізувати наслідки нових атак і по-максимуму захистити від них країну і підприємства, потрібно підготувати централізовані, загальні рекомендації не тільки банкам, але й іншим компаніям, щоб вони були готові до другої хвилі.

За деталями дискусії, фахівці дішли висновку, що потрібно по-іншому підійти до питання оцінки загроз, необхідно переходити на поведінковий аналіз, а не реагувати на готові проблеми.

Найбільш яскравий коментар з цього приводу надав партнер юридичної фірми Axon Partners Дмитро Гадомський:

«Замість боротьби з наслідками кібератаки («мочити» М.Е. Дос, наполягати на форс-мажорі тощо) компаніям потрібно «зафіксувати збитки». А зекономлені на цьому сили, час і гроші направити на підготовку до наступних атак. Як мінімум, варто прочитати EULA вашого вендора, щоб уже з самого початку знати, що жоден вендор не несе відповідальності за свій софт».

Директор Інституту комп'ютерних інформаційних технологій Національного авіаційного університету Олександр Юдін вважає за необхідність сформувати робочу групу з фірм довірчої зони. Створення команди професіоналів, які поєднані однієї ідеєю полегшить реагування на кіберзагрози.

«Мушу констатувати той факт, що ми маємо справу з кібервійною. Бізнес повинен бути готовим до того, що кібератаки триватимуть. Під час дискусії ми зробили зріз проблеми, щоб на основі почутого виробити ефективний механізм захисту вітчизняних підприємств та підготовки до нової хвилі атак», –

сказав голова Комітету з електронних комунікацій при ТПП України Володимир Коляденко.

В результаті обговорення можна чітко стверджувати, що дана кібератака має послугувати Україні як навчальна тривога, відштовхуючись від якої треба прогнозувати всі можливі подальші сценарії, і головне – бути до них готовими.

Відкрито кримінальне провадження

27 червня внаслідок несанкціонованої кібератаки постраждали тисячі державних та приватних установ. Директор департаменту комунікацій Національної поліції України Ярослав Тракало повідомив про відкриття 23 кримінальних проваджень за ст. 361 Кримінального Кодексу України – втручання в роботу електрообчислювальних приладів, або комп'ютерних мереж.

За його словами, протягом доби до Департаменту кіберполіції НПУ надійшло понад тисячу повідомлень про незаконне втручання в роботу комп'ютерних мереж.

За даними інформаційного агентства UNN (<http://www.unn.com.ua>), хакерських атак зазнали державні підприємства та установи, а саме Нацбанк, Ощадбанк, ПриватБанк, Укрпошта, Укренерго, Укргазвидобування, а також міжнародні аеропорти “Бориспіль” та “Київ”.

Ситуацію прокоментував Прем'єр-міністр України – Володимир Гросьман: “Безпрецедентна атака, але наші IT-шники роблять свою роботу і захищають критичну інфраструктуру. Важливі системи не постраждали. Атака буде відбита, а зловмисники — виявлені”.

29 червня в.о. голови Національного банку України Яків Смолій, повідомив про відновлення роботи частини вражених структур з посиланням на прес-службу НБУ, зазначає UNN.

Зміни до Податкового кодексу у зв'язку із кібератакою в Україні

Міністерство фінансів України ініціювало внесення змін до Податкового кодексу, що дозволять не накладати штрафних санкцій до платників податків за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних у зв'язку з кібератакою.

Хакерський напад на ряд установ України спричинив затримку абсолютно всіх фінансових та інформаційних процесів, починаючи від припинення

роботи банківських терміналів до порушення роботи державних органів.

Прецедент не оминув і Державну фіскальну службу України, яка мала накладати штрафи на платників податків за несвоєчасне подання податкової звітності, тобто накладних, що були виписані в період з 1 до 15 червня 2017 р..

Очевидно, що така проблема виникла не з вини платників податків, а через вірус. Та на жаль, чинний Податковий кодекс не передбачає такої ситуації для незастосування санкцій.

Саме тому Мінфін спільно з ДФС вирішили внести корективи в дану норму законодавства і 4 липня на засіданні Кабінету Міністрів України було схвалено Проект Закону України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо реєстрації податкових накладних та/або розрахунків коригування до податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних”.

За даними Мінфіну, законопроект дозволить не застосовувати до платників податків штрафні санкції за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних, що були видані з 01.06 до 15.06, і котрі будуть зареєстровані до 15.07.2017.

Проект вже схвалено в КМУ і наступним кроком були його подання на розгляд Верховної Ради України.

Суть запропонованих Мінфіном та ДФС змін полягають у тому, що до платників податків, котрі зіткнулись з проблемою реєстрації податкових накладних через форс-мажорні обставини – а саме кібератаку, котру раніше не було визнано такою в нормативному акті, не можуть бути застосовані штрафні санкції за порушення граничних строків реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних, за умови реєстрації даних накладних до 15 липня 2017 р..

Оскільки проект ще не надійшов на розгляд ВРУ, у Мінфіні очікують коментарів від нардепів та, безпосередньо, його схвалення, оскільки проект мінімізує негативні наслідки вірусу для бізнесу України, – повідомляє Міністр фінансів України Олександр Данилюк.

З текстом законопроекту можна ознайомитись на офіційному сайті Міністерства фінансів України [<https://www.minfin.gov.ua>].

Ярослава Комаренко,
журналіст “Економіка. Фінанси. Право”

АУДИТОРИ УКРАЇНИ БУРХЛИВО ОБГОВОРЮЮТЬ НОВИЙ ЗАКОНОПРОЕКТ: “ПІДВОДНІ КАМЕНІ” ПРОПОНОВАНИХ НОРМ

Ініційований Міністерством фінансів України законопроект №6016 «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» має бути прийнятим до кінця 2017 р.. Такий термін визначено не дарма, адже прийняттям закону реалізуються умови Угоди України з Європейським Союзом, що була підписана у 2014 р..

Відповідно до Угоди про Асоціацію з ЄС, Україна зобов'язується поступово наблизити своє законо-

давство до законодавства ЄС, зокрема, вимог Директиви 2006/43/ЄС Європейського Парламенту та Ради про обов'язковий аудит річної звітності консолідованої звітності, зі змінами, внесеними Директивою 2014/56/ЄС Європейського Парламенту та Ради.

Термін виконання чітко зазначений: зміни мають бути впроваджені протягом трьох років з дати набрання чинності цієї Угоди.

Згідно Угоди, положення застосовуються з **01.11.2014 р.**, а отже, норми Директиви 2006/43/ЄС (зі змінами) мають бути впроваджені до **01.11.2017 р.**

Відповідно до чинного **Закону України «Про аудиторську діяльність»** від 22.04.1993, № 3125-XII, **аудиторська діяльність** являє собою підприємницьку діяльність, що включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудиту) та надання інших аудиторських послуг.

Аудит – є перевіркою даних *бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності* суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

Метою законопроекту №6016 є:

- підвищення рівня *довіри інвесторів* до фінансової звітності вітчизняних підприємств, у т.ч. державних компаній, забезпечення її прозорості та зіставності;
- дерегуляція аудиторської діяльності;
- можливість виходу аудиторських компаній України на *європейські ринки* за рахунок визнання еквівалентності систем;
- розширення ринку аудиторської діяльності;
- підвищення *престижу та довіри* до діяльності аудиторів;
- викорінення корупції;
- підвищення довіри населення до українських банків, страхових компаній, інших публічних компаній, в т.ч. державних підприємств;
- створення належних умов для виходу національних компаній на *ринки капіталу*;
- підвищення довіри регуляторних органів до фінансової звітності компаній;
- створення *позитивного інвестиційного клімату* України.

Як повідомляється у **Пояснювальній записці** до законопроекту, прийняття норм закону допоможе *гармонізувати національне законодавство* у сфері аудиту фінансової звітності та аудиторської діяльності з чинним законодавством ЄС у даній сфері, розвитку аудиторської діяльності в Україні та інвестиційної привабливості національної економіки країни.

Та попри, як здавалося б, актуальні та ефективні умови, проект закону потрапив в ряд *найяскравіше обговорюваних*. Думки фахівців розділились.

Голова комітету з питань податкової та митної політики Ніна Южаніна оцінює законопроект як оптимальне рішення проблем сучасного аудиту: *«Впевнена, що ми знаходимося на початку великого шляху – започаткування нової системи суспільного нагляду за аудиторською діяльністю і прозорості ведення бізнесу, як це відбувається в європейських державах»*, – написала нардеп на особистому офіційному сайті (<http://yuzhanina.in.ua/novini/item/174-audytorska-diialnist-v-ukraini-shans-dlia-obiednannia-i-rozvytku.html>).

Висловили свою думку й інші представники держсектору, такі як **Олександра Кужель та Віктор Галасюк**.

Голова Комітету з питань промислової політики та підприємництва, заступник РПЛ з економічної політики Віктор Галасюк висловив зачепленню результативністю законопроекту на своїй сторінці у Facebook. На думку нардепа, запропонований Мінфіном законопроект №6016 "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" ставить під питання існування незалежного аудиту в Україні, несе ризики штучної монополізації ринку великими компаніями та загрожує національній безпеці.

"Формально проголошується, що мінфінівський законопроект синхронізує положення національного законодавства про аудит з європейськими нормами. Але диявол криється в деталях! Позиція вже понад 300 українських аудиторів полягає в тому, що законопроект №6016 несе загрозу існуванню незалежного аудиту в Україні, руйнує наявну систему саморегулювання аудиторської діяльності, штучно та необґрунтовано узалежнює професію аудитора від Міністерства фінансів, висуває необґрунтовані дискримінуючі вимоги, яких немає в Директивах ЄС, що призведуть до суттєвого обмеження конкуренції, утискання невеликих аудиторських компаній та фактичного знищення професії в регіонах", – зазначив Галасюк за результатами розгляду звернень представників **Союзу Аудиторів України та Аудиторської Палати України** щодо системних загроз, які несе даний законопроект.

Нардеп вважає, що такі ризики – це не *"випадкові помилки"* Мінфіну, а чиясь *добре спланована схема дій*, про що свідчить і той факт, що законопроект № 6016 був внесений всупереч регламенту Верховної Ради: *"По суті, законопроект №6016 є альтернативним депутатському законопроекту №2534, який якраз захищав інтереси українського аудиту. Як ви розумієте, з дати внесення депутатського законопроекту (03.04.2015) пройшло більше ніж 2 тижні, тому внесення альтернативного є незаконним! Але депутатський законопроект був відхилений профільним Комітетом, а урядовий з такими грубими недоліками, чомусь підтриманий"*. – стверджує **Галасюк**.

Також він закликав **Голову парламенту Андрія Парубія**, очільників усіх фракцій та груп Верховної Ради і засобів масової інформації *не допустити прийняття законопроекту № 6016 "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність"*, поставленого в розклад ВРУ.

Южаніна відповіла на коментар і зазначила, що проектом висуваються *більш жорсткі умови до суб'єктів аудиторської діяльності*, які матимуть право проводити обов'язковий аудит підприємств, що становлять суспільний інтерес. Проте такі вимоги, на думку Южаніної, є зрозумілими, оскільки держава має довіряти підтвердженій аудитором фінансовій звітності зазначених суб'єктів суспільного інтересу.

«Впевнена, цей проект не знищить професію у регіонах, а змусить аудиторів об'єднуватись і розвиватись. Стимулом до цього має бути, зокрема,

розищення сфери обов'язкового аудиту, що в перспективі може привести до зростання ринку обов'язкового аудиту майже у три рази», - запевнила нардеп.

Але переконати абсолютно всіх не вдалось, до позиції Віктора Галасюка приєдналась Голова Комітету Верховної Ради України з питань підприємництва, регуляторної та антимонопольної політики Олександра Кужель.

Нардеп досить яскраво прокоментувала виступ Ніни Южаніної на сайті Рада: «Мені соромно сьогодні було чути пані Южаніну, коли вона говорила, що не можна віддавати управління громадським організаціям по галузях. Це європейський принцип, це завжди європейці говорили, що це є найголовніше, чого немає в країні, яка не будує демократичне. В Італії, наприклад, реєстрацію веде торгівельна палата» [<https://rada.oporaua.org/novyny/novini/52-komitetu/komitet-z-pytan-pidpriemnytstva-rehuliatornoi-ta-antymonopolnoi-polityky/4686-kuzhel-oleksandra-volodymyrivna?vystup=1&keyword=%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%B5>].

За словами Кужель, саме через підпорядкованість Міністерству фінансів, професія аудитора не розвинена до необхідного на теперішній час рівня.

Думку щодо пропонованих умов законопроекту висловила також Голова Аудиторської палати України Тетяна Каменська, що правда, не досить чітко, оскільки лишилась прибічницею нейтрального боку в обговоренні.

Так вона прокоментувала ситуацію: «Щодо хвилювань відносно швидкого прийняття нового профільного Закону, хочу сказати наступне. Деяка частина занепокоєнь виправдана, однак багато проблем, очевидно, просто надумані».

Зауваження надійшли і від Головного науково-експертного управління Верховної Ради України.

Першим «підводним каменем» ГНЕУ вбачають джерела фінансування Органу громадського нагляду над аудиторською діяльністю. Розглянутий закон зобов'яже суб'єкти аудиторської діяльності з суми винагороди за кожним договором обов'язкового аудиту (на підприємствах, які становлять суспільний інтерес) платити внесок на користь такого Органу, а кошторис «громадських наглядачів» буде затверджувати Мінфін, який забезпечує державну політику в сфері бухгалтерії. «Такий підхід суперечить природі Органу нагляду як незалежного органу», - йдеться у висновку експертів.

Цікавим є також зауваження щодо норми, що стосується обрання членів цієї Ради нагляду, в якій мовиться: «при обранні члена Ради нагляду враховуються досвід ... і бездоганна репутація». Та проблема в тому, що невідомо що саме розуміти під поняттям «бездоганна репутація», в чому вона вимірюється і за якими показниками оцінюється.

Не бездоганим є пункт законопроекту, що надає «Аудиторській палаті право застосовувати заходи дисциплінарної відповідальності до її членів», адже такі заходи застосовуються до осіб, які перебувають у трудових відносинах, тоді як члени АПУ в таких відносинах не перебувають.

Також передбачається **введення адміністративних покарань для аудиторів**. Експерти нагадують, що аудиторська діяльність носить суто договірний характер, а, отже, за порушення умов такого договору повинна наступати **господарська або громадянська відповідальність**, але ніяк не адміністративна.

Та **головним**, на думку фахівців, є те, що передбачена законопроектом **процедура організації з'їзду аудиторів надто ускладнена**, і вони не можуть стовідсотково запевнити, що голова АПУ буде виконувати свої обов'язки на громадських началах.

Незрозуміла і ліквідація АПУ, коли ж менш репресивним буде реорганізація діючої Палати.

Найконструктивніші зауваження та пропозиції висловили **представники професії аудитора**.

Аудиторська палата України у своєму експертному висновку вказує на спірні положення законопроекту. Так, зокрема потребують доопрацювання **питання про:**

- **термінологічний апарат**, який використовується в проекті, з метою його приведення у відповідності до Глосарію термінів Міжнародних стандартів аудиту та чинного законодавства (ст. 1);

- запровадження та особливості застосування **професійних стандартів**, в частині визначення компетентного органу до повноважень якого входить затвердження стандартів до використання, а також питання методологічного забезпечення аудиторської діяльності (ст. 13);

- визначення **правового статусу Органу суспільного нагляду** та порядку його фінансування (ст. 15);

- функціонування Ради з нагляду та Інспекції з якості (ст.ст. 16, 17);

- умови допуску до професії та визначення правового статусу Комісії з атестації (ст. 19);

- **професійну відповідальність аудиторів** та суб'єктів аудиторської діяльності, в частині визначення професійної відповідальності аудиторів, професійних обов'язків, професійного проступку, дисциплінарного впровадження та ін. (ст. 42).

За висновком АПУ, додаткового опрацювання потребують також **окремі положення:**

- не встановлено конкретні процедури, строки і порядок формування номінаційного комітету (ч. 1 ст. 16);

- не обумовлені питання методологічного забезпечення Органу суспільного нагляду та Комісії з атестації.

Варто звернути увагу на те, що у законопроекті **немає визначених критеріїв відбору незалежного аудитора** для проведення обов'язкової перевірки незалежним аудитором фінансової звітності установ та підприємств, відсутні норми, котрі визначають права обов'язки суб'єктів аудиторської діяльності та аудиторів під час здійснення ними аудиту та наданні інших послуг, що є неприпустимим для спеціального нормативного акту, що регулює професійну діяльність.

Загалом АПУ схвалює законопроект **лише за умови його суттєвого доопрацювання** із залу-

ченням представників аудиторської спільноти та професійних організацій аудиторів України.

На суттєві недоліки вказала і **Всеукраїнська професійна громадська організація «Спілка аудиторів України»**. Южаніна у своїй статті «Аудиторська діяльність в Україні: шанс для об'єднання й розвитку», посилалась на рішення позачергового з'їзду ВПГО «САУ», але без зазначення конкретних зауважень з їх боку і вимоги проведення регіональних слухань законопроекту.

Суттєвими та слушними для врахування є думки **безпосередніх авторів** нині чинного ЗУ «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993, № 3125-XII.

Зокрема, автор ЗУ «Про аудиторську діяльність», член ВПГО «САУ», Голова правління Аудиторської фірми «Аналітик» та заслужений юрист України – **Володимир Головач** наводить ряд пропозицій для врахування при доопрацюванні законопроекту.

Перша пропозиція стосується назви закону. Назва законопроекту в редакції Мінфіну мала назви: «Про аудит фінансової звітності», «Про аудит фінансової звітності та аудиторської діяльності», «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» – останні варіанти. Натомість, пропонується назва закону **«Про аудиторську діяльність»**. Це пояснюється тим, що *аудит фінзвітності є складовою частиною аудиторської діяльності* і, відповідно, є поняттям вужчим.

Звертається увагу також *до обов'язкового проведення аудиту*, про котре не йшлося в законпроекті Мінфіну. Представники Мінфіну пояснюють тим, що перелік суб'єктів, для яких проведення аудиту є обов'язковим, знайде своє відображення в Законі «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Та питання обов'язкового проведення аудиту, на думку Головача, *має бути викладено в усіх законах, що стосуються суб'єктів підприємницької діяльності*.

Окреме місце має **сертифікація аудиторів і допуск до професії**. Законопроектом сказано, що процесом сертифікації керує Мінфін, що не логічно, з точки зору незалежності в оцінюванні аудиторів. Тому доцільним було *формування Атестаційної комісії шляхом відбору по одному не практикуючому аудитору* від Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерства фінансів України. Також, по три непрактикуючих аудитора делегують з'їзд аудиторів України та Всеукраїнські загальні збори викладачів аудиту вищих навчальних закладів четвертого рівня акредитації.

Приділяється увага щодо конкретних критеріїв до кандидатів в аудитори. В. Головач пропонує викласти дану статтю в такій редакції: «Право на отримання Сертифікату мають громадяни України, що здобули повну вищу економічну або юридичну освіту, документ щодо якої визнається в Україні, мають необхідні знання з питань бухгалтерського обліку, оподаткування, права, організації бізнесу, інформаційних технологій та аудиту і набули досвіду роботи не менше трьох років підряд на посадах помічника

(асистента) аудитора, ревізора, бухгалтера, юриста, фінансиста та економіста або протягом зазначеного терміну здійснювали наукову чи викладацьку діяльність з питань аудиту.

При визначенні необхідного рівня знань кандидатів в аудитори можуть бути зараховані знання з бухгалтерського обліку, організації бізнесу та інформаційних технологій, здобуті при отриманні акад. мічної освіти в університеті чи прирівняному до нього навчальному закладі. Порядок зарахування таких знань затверджується Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю за поданням Атестаційної комісії.

Особи, що мають досвід роботи більше десяти років на посадах помічника (асистента) аудитора, ревізора, бухгалтера, юриста, фінансиста чи економіста, складають один іспит з аудиту.

Обсяг знань з питань бухгалтерського обліку, оподаткування, права, організації бізнесу, інформаційних технологій та аудиту для проходження обов'язкового теоретичного навчання на академічному та професійному рівнях визначається терміном не менше, ніж на п'ять років.

Програми іспитів та порядок їх складання розробляються професійними організаціями з методичного та наукового забезпечення аудиту з урахуванням вимог нормативно-правових актів України та міжнародних стандартів і за поданням Атестаційної комісії затверджуються Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю.

Проходження навчання для складання іспитів не є обов'язковим.

Розмір платежів за сертифікацію аудиторів визначається Атестаційною комісією і затверджується Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю».

В законопроекті **орган суспільного нагляду** фактично є структурним підрозділом Мінфіну, що суперечить нормам **Директиви 2006/43/ЄС** в редакції **Директиви 2014/56/ЄС**, де сказано *про незалежність органу від підпорядкованості державному сектору*. Законопроект також оминає питання *нормативно-правового регулювання аудиту та науково-методичного забезпечення аудиторської діяльності*.

З наведених коментарів та зауважень політиків і аудиторів, можна побачити, що думки розділились надто різко. З пропозицій аудиторської спільноти, котрі є найконструктивнішими, ми запевняємось, що кожен закон має бути написано, або хоча б узгоджено, з представником професії, діяльність котрої він буде регулювати. Тому можна стверджувати, що проект має бути доопрацьований, і що найважливіше – **доопрацьований якісно**, щоб надалі у фахівців, експертів і, безпосередньо, аудиторів не виникало проблем у діяльності і сумнівів щодо некомпетентності законодавців.

З текстами документів можна ознайомитись на офіційних джерелах:

Проект Закону України №6016 «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61045]

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [[http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf)]

Директива 2014/56/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16 квітня 2014 р., що вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС про обов'язковий аудит річних звітів та консолідованих звітів [http://www.apu.com.ua/attachments/article/762/Direktiv_a%202014-56-EU.pdf]

Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993, № 3125-ХІІ [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>]

Проект Закону України №2534 «Про аудиторську діяльність» [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54644]

*Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"*

ПРОДУКТИВНА СПІВПРАЦЯ ВРУ З ДЕРЖЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ: ПРИЙНЯТО ЗАКОНИ

22 червня 2017 р. засідання Верховної Ради України було вельми продуктивним з огляду на схвалення двох законопроектів, що були розроблені спільно з Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України.

За даними офіційного веб-порталу Верховної Ради України, в підтримку законопроекту №4941 «Про енергетичну ефективність будівель», свої голоси віддали 259 народних депутатів України; в підтримку законопроекту №4901 «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» – 238 народних депутатів.

Необхідно зазначити, що прийняття даних ЗУ є важливою подією для Держенергоефективності, адже розроблялись проекти нормативних актів за їх безпосередньої участі.

Цю подію яскраво прокоментував Голова Держенергоефективності Сергій Савчук. На думку Савчука, це довгоочікувані і значимі зміни для українців адже завдяки першому ЗУ закладаються основи для скорочення енергоспоживання у будівлях, завдяки другому – шляхом обліку населення платитиме лише за спожиті ресурси, а не за нормами. Крім цього, облік дозволить контролювати ефективність реалізації заходів з енергоефективності. Все це сприятиме забезпеченню енергоефективності в будівлях і зменшенню витрат споживачів на оплату комунальних послуг, що запроваджує європейський підхід.

Законом України «Про енергетичну ефективність будівель» регламентовано правові та організаційні засади діяльності у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель і спрямований на створення умов для зменшення споживання енергетичних ресурсів у будівлях, також унормовано питання регулювання правовідносин, що виникають у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель, з метою підвищення рівня такої енергоефективності з урахуванням місцевих кліматичних умов, а також вимог до мікроклімату приміщень у будівлях.

Також він передбачає ряд умов для реалізації встановлених положень. Перш за все, встановлюються заходи із підвищення енергетичної ефективності будівель, запроваджуються інструменти фінансування і безпосереднього здійснення таких заходів, вводиться система незалежного моніторингу якості енергетичних сертифікатів. Усі ці дії спрямовані на

реалізацію національних планів збільшення кількості будівель з близьким до нульового споживання енергії.

Щодо Закону України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», він передбачає обов'язковий приладний комерційний облік комунальних послуг і розподільний облік.

Комерційний облік полягає у визначенні за допомогою вузла обліку (та/або за встановленими нормами у передбачених законом випадках) кількісних показників отриманої споживачем комунальної послуги, на підставі яких проводяться розрахунки між споживачами та виконавцями комунальних послуг. Розподільний облік провадиться шляхом визначення за допомогою індивідуального вузла обліку (приладу-розподільювача теплової енергії та/або за встановленими нормами у передбачених законом випадках) кількісних показників отриманої споживачем комунальної послуги, на підставі яких проводиться розподіл показів будинкового вузла обліку між споживачами у будівлях, де розміщено два та більше споживачів.

Також Закон визначає:

- механізм оплати за встановлення, заміну та обслуговування вузлів обліку (визначається для кожного будинку окремо);

- перелік обов'язкової інформації для формування рахунків за комунальні послуги та доступ до такої інформації;

- загальний порядок доступу до вузлів обліку;

- відповідальність за невиконання вимог закону.

За думкою фахівців Держенергоефективності, прийняття Закону дозволить знизити на 75% обсяг необлікованих витрат води у внутрішньобудинкових системах та скоротити споживання теплової енергії протягом 1-3 років в середньому на 15-20 %, що, у свою чергу, сприятиме зменшенню споживання газу та скороченню викидів парникових газів.

Також необхідно зазначити, що Закони було розроблено з метою імплементації низки статей Директиви 2012/27/ЄС про енергетичну ефективність, що є виконанням взятих Україною зобов'язань перед Європейським Союзом.

З текстом Директиви 2012/27/ЄС можна ознайомитись на офіційному сайті Держенергоефективності [<http://saee.gov.ua>].

В сторону прийнятих актів посипались різні за

настроєм коментарі. Виступаючи на засіданні Уряду, Янец Копач, директор Секретаріату Енергетичного Співтовариства, висловив захоплення рішенням Уряду України про схвалення цього законопроекту. Він також запевнив, що в подальшому Секретаріат Енергетичного Співтовариства підтримуватиме народних депутатів України при його розгляді. Янец Копач висловив сподівання, що законопроект буде прийнято цього року.

«ЗУ «Про енергетичну ефективність будівель» важливий, необхідний, своєчасний (можливо, приймається навіть із запізненням). Український фонд будівель перебуває у надзвичайно плачевному стані, огорожувальні конструкції зношені, «холодні», інженерні системи неефективні, великий відсоток систем взагалі в аварійному стані, експлуатація відбувається в хаотичному режимі, управління – в ручному. Все це призводить до того, що фактичний клас енергетичної ефективності будівель лише в поодиноких випадках буває вище класу D, а більшість будівель взагалі мають найнижчі клас F-G» – прокоментувала Катерина Шишка, технічний директор ЕСКО «ЕнергоІнжиніринг».

Та вона також підкреслила проблемні питання:

– питання сертифікації енергоаудиторів. До складу акредитаційної комісії повинні входити не академічні «боги» зі статусом д.т.н., а фахівці, обізнані саме на роботі Директиви ЄС 2010/31/ЄС «Про енергетичну ефективність будівель» та маючі практичний досвід енергоаудитів за європейською методикою та впровадження енергоефективних проектів в будівлях;

– Обстеження будівель (ст. 10 законопроекту). На сьогоднішній день відсутня методика обстеження, про яку йдеться у ст. 10. При обговоренні законопроекту в профільних комітетах ВР України та в КМУ неодноразово заходила мова про розроблений

Інститутом будівельних конструкцій софтвер, але ніхто із практикуючих аудиторів будівель не мав змоги «опробувати» цей софтвер і надати свої зауваження/коментарі щодо його роботи;

– В Законі не чітко визначено різницю між обстеженням інженерних систем будівлі та енергоаудитом. Також є загроза підміни понять «енергетична сертифікація будівель» та «енергоаудит».

Зауваження щодо Закону привів і Сергій Парасочка, директор НВЦ «Теплокомплект» – «Я не приєднуюсь до лозунгу «Ура! Крига скресла!», що прозвучав в соціальних мережах з приводу законопроекту. На питання: «Що очікуєте від початку роботи цього закону?» маю відповідь: В цій редакції та за сучасного стану законодавчої бази з питань енергоефективності закон не запрацює взагалі».

Щодо іншого прийнятого закону – ЗУ «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», яскравий коментар надано на порталі Gorod.cn.ua [<http://www.gorod.cn.ua>]: – «Прийнявши 22 червня на засіданні Верховної Ради Закон України Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання, депутати, фактично змінили правила гри на ринку комунальних послуг. Сьогодні ще важко сказати, добре це, чи погано, але проглядається одне – фінансувати нововведення доведеться громадянам країни».

За нашою думкою, обидва схвалені нормативні акти взаємодоповнюють один одного і спонукають до раціонального використання комунальних ресурсів, але провадити їх необхідно з адекватною оцінкою реальної ситуації в країні, дотримуючи при цьому інші законодавчі норми.

*Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"*

В УКРАЇНІ ГРОМАДЯНИ СПЛАЧУЮТЬ КВАЗІ-ПОДАТОК АБО ЯК УКРАЇНЦІ СПЛАЧУЮТЬ ПРИХОВАННИЙ ЗБІР

При купівлі побутової техніки та електроніки кожен з нас сплачує кошти за «приватну копію» та за отримання висновку санітарно-епідеміологічної експертизи, хоч, певно, не кожен з нас про це знає.

До вартості мобільних телефонів, ноутбуків, планшетів на ряду іншої електроніки включається збір за так звану **авторську копію**, що передбачено

Законом України «Про авторське право і суміжні права» та відповідною **Постановою Кабінету Міністрів України «Про розмір відрахувань, що сплачуються виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і (або) відеозграмах»**. Даний збір є квазі-податком, котрий має сплатити споживач за можливість робити копії якихось матеріалів за допомогою придбаного девайсу.

Отримані кошти надходять до **організацій колективного управління**, які повинні розділити їх між власниками авторських прав на товар.

Така система була утворена в доцифрову епоху електроніки, і навіть вже згадувана Постанова уряду

була прийнята в далекому 2003 році. Тож необхідно зазначити, що за цей період науково-технічний розвиток порівняно просунув наші технічні можливості на високі шаблі, і сучасна техніка відтворює твори-продукти авторів без їх безпосереднього запису на пристрій.

Та з огляду на мало обізнаність покупців щодо квазі-податку, виникає безліч питань до звітності організацій колективного управління і розподілених ними коштів. Їх діяльність контролює **Державний департамент інтелектуальної власності**, але оприлюднених звітів щодо перерахувань кожним конкретним підприємством зібраних податків ми не бачимо. Як і не знаємо **за яким принципом відбувається цей розподіл**, адже деякі виробники обмежують можливість власного продукту копіювати чи переглядати котрісь твори, і тому відрахування податку не може бути рівним для усіх.

Також існує **необхідність отримання висновків санітарно-епідеміологічної експертизи**, що досить дивно в порівнянні з вимогами до техніки в **Європейському Союзі**.

За даними *Представництва України в Європейському Союзі* [<http://ukraine-eu.mfa.gov.ua>], вимоги ЄС встановлюються директивами та регламентами і не потребують висновків СЕЕ.

І хоча Україна на шляху євроінтеграції розробляє регламенти для техніки та електроніки на основі директив ЄС, скасовувати висновки СЕЕ не поспішає.

Ця ускладнена і непотрібна на думку *менеджера комітету побутової електроніки Європейської бізнес-асоціації Вікторії Куликової*, процедура лише перешкоджає розвитку даного виду бізнесу в Україні.

Тож залишається вірити, що дане питання зацікавить наш Уряд з точки зору доцільності і найближчим часом дана система буде в минулому.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ РОЗПОВІВ ПРО КОРИСТЬ ЕЛЕКТРОННОЇ ГРИВНІ

За даними НБУ - електронна гривня частково замінить готівкову та безготівкову національну валюту та створить конкуренцію на ринку безготівкових розрахунків.

"Це один з інструментів, який в так званому fintech-просторі прискорює розрахунки, робить їх набагато більш безпечними та вигіднішими. Це доступність до своїх ресурсів 24/7. Це зручний інструмент для проведення невеликих розрахунків за допомогою мобільних пристроїв, і це безпечний інструмент. Світ рухається в цьому напрямку, і ми не можемо стояти осторонь. Ми також повинні всі ці інструменти запроваджувати", – пояснив виконавчач обов'язків Голови Нацбанку України **Яків Смолій**.

Також він додав, що зараз у більшості використовуються платіжні картки, щоб розраховуватися безготівковою гривнею. Вони вимагають авторизації процесів в центрі передачі даних, елементів захисту - пінкоди або CV-коди, що створює гарні умови для шахраїв.

За словами в.о. голови НБУ, за умови використання електронних гаманців, ці ризики зменшаться, а

ПРЕС-СЛУЖБА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БІЗНЕС АСОЦІАЦІЇ ПОВІДОМИЛА ПРО СУТТЄВЕ ПІДВИЩЕННЯ УВАГИ ІНВЕСТИТОРІВ ДО УКРАЇНИ

За даними ЄБА, на поточний період індекс інвестиційної привабливості [b] складає 3,15 балів за 5-бальною шкалою.

За інформацією, останній раз позначка індексу була більшою за 3 бали лише наприкінці 2011 р..

В самій асоціації яскраво коментують дане явище: «Здається, бізнес потроху оговтується від постійного стресу кризових років та нарешті починає займати активну позицію».

Також, в асоціації відзначили цілу низку позитивних зрушень, які сталися в Україні з початку 2017 року, зокрема, фахівці відзначили відкритість державних даних, поступову дерегуляцію, розвиток електронних сервісів, спрощення процедури отримання дозвільних документів на будівництво, мораторій на перевірки, послаблення валютного контролю, запровадження інституту приватних виконавців тощо.

З текстом ЗУ «Про авторське право і суміжні права» та Постановою КМУ «Про розмір відрахувань, що сплачуються виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах» можна ознайомитись за посиланнями на офіційні джерела: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>; <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/992-2003-%D0%BF>].

*Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"*

розмір транзакцій такий, що "клієнт майже не ризикує".

"У поняття "електронні гроші" ми вкладаємо облік залишків на рахунках клієнтів у, скажімо, процесінговому центрі. Доступ до цих залишків здійснюється через Інтернет за допомогою або мобільних засобів, або через веб-інтерфейс з комп'ютера", - зазначив **Смолій**.

Також, на думку Смолія, не можна оминати того факту, в умовах розвитку електронних грошей на ринку безготівкових розрахунків зростає конкуренція, завдяки якій зменшаться комісійні витрати, плата за проведення транзакцій, збільшаться обсяги проведення безготівкових операцій, але про емісію додаткового обсягу грошей не йдеться.

"Це емісія іншого виду грошей, які міняються або на готівку, або на безготівку. Тобто додаткової емісії як такої не створюється. Це вид інструменту, який можна купити за готівку або за безготівку", – пояснив Смолій.

*Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"*

І хоча у 1-му півріччі 54% інвестори залишаються незадоволеними бізнес-кліматом, проте, цей показник на 13% нижчий за попередній, адже у грудні таких було 67%, додали в ЄБА.

"Інвестиційний клімат став більш передбачуваним, тому що не відбувалося різких погіршень ситуації, а бізнес за цей час звик до наявних умов і пожвавив свою активність", - йдеться в повідомленні Європейської Бізнес Асоціації.

У своєму дослідженні ЄБА проаналізувала експертні оцінки 142 керівників найбільших міжнародних та українських компаній.

*Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"*

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Нещодавно у Кабміні відбулися два заходи, які стосуються майбутнього кожного громадянина України.

Організатори презентували засоби, які уряд планує використати для досягнення середнього показника оплати праці на рівні 500 євро, - зазначає юрист Андрій Вігірінський.

Перший захід – презентація бюджетної резолюції. Документ на три роки зберігає апробований у 2017 році механізм, який дозволив підвищити мінімальну зарплату до 3 200 грн. без подвоєння видатків держбюджету на оплату праці бюджетників.

Збережено свідомо занижений показник прожиткового мінімуму, який не має нічого спільного з вартістю споживчого кошика і одночасно виконує роль посадового окладу працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки.

Таким чином, мінімальна зарплата при консервативному сценарії розвитку економіки з 2018 р. може становити 3 723 грн., з 2019 р. – 4 173 грн., з 2020 р. – 4 425 грн. А ось прожитковий мінімум у січні 2018 р. становитиме 1 762 грн., у січні 2019 р. – 1 912 грн. та 2 073 грн. – у січні 2020 р..

Другою знаковою подією стала селекторна нарада. Міністр соціальної політики Андрій Рева озвучив думки та тези, які змушують замислитися над надмірним і агресивним прагненням уряду подолати дефіцит Пенсійного фонду і вивести з тіні ринок оплати праці.

"Нам доведеться подумати про те, щоб рівень мінімальної зарплати зробити диференційованим: для некваліфікованих працівників, для кваліфікованих і для керівників підприємств. Можливо, введемо індикативні зарплати", – сказав Рева.

Мінімальна зарплата, за визначенням закону "Про оплату праці", є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України.

Ця державна соціальна гарантія є грошовим вираженням вартості затверджених на рівні закону чи іншого нормативного акту показників необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Ці показники формуються і затверджуються за принципами забезпечення конституційних гарантій достатнього життєвого рівня для кожного. Визначені Конституцією права апіорі фіксують рівність громадян, тому на думку юриста – диференціація соціальних гарантій в межах певної групи громадян неприпустима.

Якщо допустити, що у межах однієї групи осіб залежно від кваліфікації чи займаної посади почне змінюватися мінімально-необхідний для їх існування набір товарів, робіт чи послуг, це означатиме втрату рівності перед законом.

Також зі слів Реви, найбільшої уваги привернули "індикативні зарплати". Ідея їх запровадження не нова. Влітку 2015 р. був розроблений законопроект, яким передбачалося доповнити статтю 27 закону "Про оплату праці" таким текстом.

"Середня індикативна заробітна плата застосовується у не бюджетній сфері економіки і запроваджується виключно з метою обчислення єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Середня індикативна заробітна плата не може бути меншою за встановлену законом мінімальну заробітну плату, збільшену на відповідний коефіцієнт для окремих категорій працівників, зокрема для керівників такий коефіцієнт дорівнює 5, для головних бухгалтерів – 3, для працівників – 2".

Та мета законопроекту була ж та сама, що і тепер – "Проект закону розроблено Пенсійним фондом на виконання доручення Кабміну... з метою збалансування бюджету Пенсійного фонду, збільшення надходжень єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також з метою підвищення соціальної відповідальності бізнесу, виховання свідомого ставлення до оплати праці".

Однак для того, щоб звинувачувати когось у недостатній соціальній відповідальності і змушувати сплачувати значно більшу суму відрахувань до відповідних фондів, потрібно мати достатні підстави та економічне обґрунтування ухилення від оподаткування доходів громадян у позабюджетній сфері.

Прагнення уряду і міністра зрозумілі. Вони закономірні і необхідні для фінансового здоров'я країни. Утім, рецепт повинен бути більш вишуканим та комплексним, лежати не тільки в площині доведення імперативів оплати праці.

Та найбільш ефективним буде посилення контролю за підприємствами, а саме скорочення можливості застосування підприємцями механізмів мінімізації податкових зобов'язань, "нульове" декларування майнового стану громадян, впровадження непрямих методів контролю доходів.

*Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ ПРАВ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячується дослідженню актуальної проблеми захисту особистих прав студентів-іноземців на теренах України.

Досліджуючи питання захисту прав іноземних студентів, перш за все, необхідно зазначити, що іноземні громадяни та особи без громадянства, що

перебувають на території України на законних підставах, користуються тими ж правами, що і громадяни України за Конституцією. Ця стаття Конституції України розкриває принцип рівності та рівноправності людей, тобто однакову правову захищеність за будь-яких умов, незалежно від грома-

дянства, підданства, національності чи соціальних особливостей.

Відповідно до цього, захищати власні права іноземні студенти можуть і мають право на загальних засадах.

Та попри все вищесказане, статус іноземців – подвійний, адже перебуваючи на території іншої держави, вони все одно залишаються громадянами своєї країни під її юрисдикцією; і з іншого боку, вони мають слідувати законам приймаючої сторони, тобто держави поточного місцезнаходження.

Саме тому захистити своє порушене право іноземному студенту досить складно через незнання або ж недосконале знання українського законодавства. Відмінність правових систем, нормативно-правової бази батьківщини студента та України сповільнюють соціальну адаптацію іноземця. Тому необхідністю є інформування студентів-іноземців перед вступом до українського навчального закладу про особливості захисту прав, забезпечення їх нормативно-правовою базою для дослідження та ознайомлення, налагодження активних комунікацій зі студентами, задля попередження порушення їх законних прав та навіть виникнення злочинності.

Держава забезпечує захист іноземців в Україні через законодавчу базу, відповідні органи. Та окрім державних, існує безліч недержавних неприбуткових громадських організацій, об'єднань, що надають допомогу в адаптації іноземного студента в Україні, починаючи зі вступу в український вищий навчальний заклад (ВНЗ), перельоту в Україну, аж до отримання диплому і повернення на батьківщину. Такою, зокрема, є Громадська спілка "Платформа міжнародного ділового співробітництва", що забезпечує допомогу в освоєнні іноземного громадянина в Україні, веде комунікацію зі студентом на всіх етапах його навчання та проживання в Україні.

Головними актами, які студент-іноземець має вивчити в першу чергу є Конституція України та Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Цей Закон визначає правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні, та встановлює порядок їх в'їзду в Україну та виїзду з України. За цими правовими актами в процесі ознайомлення слідуватимуть Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту» та інші. Далі необхідно ближче познайомитись з цивільним, кримінальним, адміністративним та трудовим законодавством.

Та які ж саме проблеми можуть виникнути у іноземного студента і як їх вирішити, коли законодавство ще не дослідив? – Проблеми можуть бути абсолютно різні, адже порушити можуть будь-яке з його прав, і тому йому необхідно знати, до якого саме органу звернутись за допомогою.

Розглянемо кілька конкретних ситуацій.

Перша ситуація буде типовою для студентів. Наприклад, студент київського ВНЗ Орест з Польщі, під час поїздки у громадському транспорті, випадково загубив студентський квиток. Джон дуже

занепокоєний, адже без наявного студентського посвідчення він не зможе відвідувати заняття.

Вирішення: Студенту необхідно написати відповідну заяву про втрату студентського квитка до деканату ВНЗ. До заяви додати:

- квитанцію про сплату виготовлення нового квитка та фотокартку 3X4;
- копію оголошення в місцевій газеті про втрату студентського квитка, яке засвідчує недійсність втраченого документу (приклад – «Втрачений студентський квиток, серія №____, виданий ВНЗ ПІБ (кому виданий), вважати недейсним»)
- заяву до поліції про крадіжку, також варто отримати довідку про крадіжку студентського квитка, яку також додати до заяви в деканат;
- копію паспорту.

Друга ситуація дошкуляє студентам найбільше у період сесії. Наприклад, студента з Канади Вільяма, завтра очікує іспит з філософії, але підготуватись йому заважає компанія сусідів по гуртожитку, які цілу ніч голосно слухають музику, співають та танцюють. Вільям неодноразово просив сусідів зменшити звук, але вони ігнорують прохання.

Вирішення: Вільям має повноцінне право звернутись за допомогою до поліції, набравши на слухавці 102. Виклик є обґрунтованим, адже відповідно до українського законодавства: «У нічний час, із двадцять другої до восьмої години на захищених об'єктах забороняються гучний спів і викрики, користування звуковідтворювальною апаратурою та іншими джерелами побутового шуму, проведення салютів, феєрверків, використання піротехнічних засобів» (ст. 23 ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»).

І ще одна **актуальна проблема**, що виникає у іноземних студентів – пограбування. Чому актуальна? Тому що, грабіжники розраховуючи на недосконалість знання українського законодавства, мови та загалом погані адаптації іноземця, вважають його "ласим шматком". Конкретний приклад: студент медичного ВНЗ Роб з Америки, повертаючись з вечірніх занять, натрапив на компанію невихованих молодиків, що пограбували його, відібравши гаманця та дорогий телефон. Завдавши Робу чисельних умисних середньої тяжкості тілесних ушкоджень, молодики втекли.

Вирішення: Робу необхідно терміново викликати поліцію, набравши на слухавці 102. По приїзду працівників поліції – написати заяву про грабїж та побиття, де вказати всі обставини злочину.

Як ми бачимо з наведених прикладів, порушення прав людини може виявитись як і в мінімальному завданні дискомфорту, так і в нанесенні шкоди у вигляді фізичного та морального болю. Саме тому наше законне право – вимагати захисту. Іноземний студент не виключення, адже в першу чергу – це людина, життя та здоров'я якої, є найвищою цінністю.

ВИСНОВКИ. Три основних принципи, якими має керуватись іноземний студент при захисті своїх прав:

- пам'ятай, що маєш однакові права з громадянами України, і ніхто не може тебе дискримінувати чи обмежувати захист твоїх прав за ознакою іноземності;
- ніколи не соромся звернутись за допомогою до оточуючих, органів влади чи організацій;
- завжди відстоюй свої законні права та інтереси.

Аналізуючи розглянуті ситуації, можна стверджувати, що більшість проблем, які виникають у іноземців, мають місце саме через погану обізнаність в законах нашої держави. Тому перед приїздом в Україну обов'язково приділіть увагу законодавству. Пам'ятайте – захищати себе та оточуючих – це не лише можливість, а й обов'язок кожного з нас.

*Ярослава Комаренко,
журналіст "Економіка. Фінанси. Право"*